

Univerzita Karlova v Praze
Přírodovědecká fakulta
katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Studijní program: Demografie
Studijní obor: Demografie se sociální geografii

Lukáš Nekolný

ZOO V ČESKU VZNIKLÉ PO ROCE 1989

ZOOS IN CZECHIA FORMED AFTER 1989

Bakalářská práce

Praha 2014

Vedoucí bakalářské práce: RNDr. Dana Fialová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, 5. 5. 2014

Podpis

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval vedoucí své práce RNDr. Daně Fialové, Ph.D. za vstřícný přístup, věnovaný čas a cenné rady. Poděkování dále patří všem zástupcům oslovených zoo, kteří byli tak ochotní a poskytli mi důležitá data a řadu zajímavých informací, zejména pak René Fraňkovi ze ZOO Chleby a Antonínu Hnízdilovi z Terária Praha.

Abstrakt

Zoologické zahrady patří mezi nejnavštěvovanější subjekty cestovního ruchu. V Česku jich existuje 24, z toho 9 vzniklo po roce 1989. Cílem této práce je tyto zoo analyzovat z hlediska motivace k jejich vzniku a zejména zhodnotit jejich postavení jako turistické atraktivity. V teoretické části je řešena otázka definice zoo, jejich úloha a zařazení v cestovním ruchu. V následujících kapitolách jsou pak představeny nově založené zoo a vzájemně porovnány a analyzovány na základě dosud souhrnně nepublikovaných dat. Stěžejní je případová studie dvou vybraných zoo, v rámci níž bylo využito řízených rozhovorů, pozorování, krátkého dotazování a fotodokumentace. Za nejpodstatnější zjištění lze označit fakt, že většina zoo je zapojena do regionálního produktu slevové karty, přes krátkou dobu existence se podařilo ve zkoumaných zařízeních vybudovat stálou klientelu a role zoo jako zábavního parku je stále silnější.

Klíčová slova: zoologická zahrada, cestovní ruch, návštěvnost, Česko

Abstract

Zoological gardens belong to the most visited tourist destinations. There are 24 zoos in Czechia, 9 of them were founded after 1989. The goal of this work is to analyse these zoos in terms of motivation of their establishment and especially to evaluate their position as a tourist attraction. In the theoretical part zoos and their role in the tourist industry is defined. In the following chapters newly established zoos are introduced, compared with each other and analysed on the basis of so far unpublished data. A case study of two selected zoos constitutes the main research part, where structured interviews, observations, short interviews and photo documentation were used. The most important final results are that majority of zoos are involved in regional discount card project, in spite of short time of their existence they succeeded to build permanent clientele in studied facilities and the role of zoos as an amusement park is becoming stronger.

Keywords: zoological garden, tourism, number of visitors, Czechia

OBSAH

Seznam tabulek, grafů a obrázků	6
Seznam příloh.....	6
Seznam zkratk	7
1 Úvod	8
2 Literatura, metodika a zdroje dat.....	10
2.1 Rešerše literatury	10
2.2 Metodika a zdroje dat	11
3 Teoretická východiska.....	14
3.1 Definice zoologické zahrady	14
3.2 Úloha moderních zoologických zahrad	15
3.3 Zoologické zahrady v rámci cestovního ruchu	16
4 Zoologické zahrady v Česku	20
4.1 Zoo vzniklé před rokem 1989 (městské a krajské zoo)	21
4.2 Zoo vzniklé po roce 1989	22
4.2.1 Stručné představení jednotlivých zoo	26
4.2.2 Spolupráce zoo vzniklých po roce 1989	30
4.3 Plánované zoo.....	32
5 Případová studie vybraných zoo	34
5.1 ZOO Chleby	34
5.2 Terárium Praha	41
5.3 Srovnání ZOO Chleby a Terária Praha.....	47
6 Závěr.....	49
Seznam použité literatury a zdrojů dat	51
Přílohy	59

Seznam tabulek, grafů a obrázků

Tab. 1: Základní přehled českých zoo vzniklých před rokem 1989, stav k 31. 12. 2012	21
Tab. 2: Základní přehled českých zoo vzniklých po roce 1989, stav k 1. 1. 2014.....	23
Tab. 3: Srovnání cen vstupného a otevírací doby v českých zoo vzniklých po roce 1989, stav 2013	24
Tab. 4: Vývoj návštěvnosti v letech 2007–2012 v českých zoo vzniklých po roce 1989.....	25
Tab. 5: Počet chovaných kusů a druhů živočichů v českých zoo vzniklých po roce 1989, poslední dostupná data.....	30
Tab. 6: Chov zvláště chráněných druhů živočichů fauny Česka a druhů patřících do CITES I, II a EEP v českých zoo vzniklých po roce 1989, stav k 31. 12. 2012	31
Tab. 7: Reklamní slogany využívané v českých zoo vzniklých po roce 1989; stav k roku 2014.	32
Tab. 8: Vývoj počtu chovaných kusů a druhů zvířat v ZOO Chleby v letech 2003–2013	36
Tab. 9: Srovnání ZOO Chleby a Terária Praha	48
 Graf 1: Srovnání měsíční návštěvnosti v roce 2011 v ZOO Dvorec a ZOO Chleby	39
 Obr. 1: Zoologické zahrady v Česku podle doby vzniku, stav 2014	20
Obr. 2: Terárium Praha: orientační plánec s vyznačením nejvýznamnějších služeb a expozic....	42

Seznam příloh

Příloha 1: Porovnání evropských zemí: Rozloha (v km ²) a počet obyvatel na 1 členskou zoo WAZA, stav 2013	
Příloha 2: Karlovarský kraj s uvažovanými lokalitami pro vznik zoo a odhadem jejich potenciálního počtu návštěvníků ze vzdálenosti do 30 km	
Příloha 3: Umístění plánované zoo v Chebu-Maškově a její silniční, pěší i cyklistické napojení	
Příloha 4: ZOO Chleby – mapa areálu, stav 2013	
Příloha 5: Slevová karta Skřítok Grátiska	
Příloha 6: Lipno card	
Příloha 7: Fotodokumentace	

Seznam zkratek

a.s.	akciová společnost
CITES	Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin
CR	cestovní ruch
ČIŽP	Česká inspekce životního prostředí
ČR	Česká republika
ČSOP	Český svaz ochránců přírody
ČSÚ	Český statistický úřad
ČTK	Česká tisková kancelář
EARAZA	Euroasijská regionální asociace zoologických zahrad a akvárií
EAZA	Evropská asociace zoologických zahrad a akvárií
EEP	Evropský záchovný program
EU	Evropská unie
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
o.p.s	obecně prospěšná organizace
PřF UK	Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze
s.r.o.	společnost s ručením omezením
UCSZOO	Unie českých a slovenských zoologických zahrad (do 2010 používáno UCSZ)
VŠE	Vysoká škola ekonomická
VŠP	Vysoká škola polytechnická
VZ	výroční zpráva
WAZA	Světová asociace zoologických zahrad a akvárií
WZD	Celosvětová multijazyčná ZOO databáze (Worldwide ZOO Database)
ZOO	zoologická zahrada (samostatně stojící psáno malými písmeny)

1 Úvod

Zoologické zahrady patří celosvětově mezi nejnavštěvovanější cíle cestovního ruchu. Ty nejvýznamnější přivítají ročně přes milion návštěvníků a pravidelně se umísťují na předních příčkách žebříčků turistických atraktivit¹. Největší koncentrací zoo² disponuje Evropa, i když přesné stanovení toho, co ještě je a co už není zoologická zahrada, bývá někdy značně obtížné. Existuje řada definic, také legislativa je odlišná. Protože se tato práce zabývá zoologickými zahradami v Česku, které vznikly po roce 1989, využívá ke stanovení toho, co je a co není zoologická zahrada, českou legislativu, podle níž může název zoo používat jen zařízení s licencí Ministerstva životního prostředí (MŽP).

Téma jsem si vybral, protože se o zoo dlouhodobě zajímám a již řadu let vím, že Česko se může pyšnit jednou z nejvyšších hustot zoologických zahrad zapojených do mezinárodních organizací na světě (v přepočtu na obyvatele i rozlohu). Na druhou stranu existují „porevoluční“ zoo, jež zatím nebyly souhrnně nikde představeny, což je důvodem, proč se vůbec zabývat právě těmito atraktivitami. Kromě toho, že se jedná o téma málo prozkoumané, je také značně aktuální, neboť ze současných 9 nových zařízení s licencí MŽP vznikla většina v posledních pěti letech. A postupně se začínají stávat turisticky vyhledávanými lokalitami.

Cílem práce je analyzovat nově vzniklé zoo z hlediska motivací pro jejich vznik a z hlediska jejich postavení jako turistické atraktivity. Stěžejní je pak případová studie dvou vybraných zoologických zahrad. V průběhu práce je snahou zodpovědět několik výzkumných otázek.

→ Jaká je motivace k založení zoo?

→ Kde jsou zakládány nové zoo a proč?

→ Jaké jsou rozdíly a podobnosti v rámci těchto zařízení?

→ Jaká existuje spolupráce mezi zoo a jaká mezi dalšími subjekty cestovního ruchu v regionu?

→ Jak se nové zoo vyvíjejí, přizpůsobují potřebám návštěvníků?

→ Jaký vliv má na návštěvnost podoba areálu zoo?

→ Je v plánu výstavba dalších nových zoo?

¹ Např. zoo v Praze i Vídni si udržují pozici druhé nejnavštěvovanější turistické atraktivity v celém Česku, resp. Rakousku (Attl, 2010).

² Slovo zoo se podle pravidel českého pravopisu píše malými písmeny (Internetová jazyková příručka, 2014). Tato pravidla ovšem neplatí pro obchodní názvy, takže se i v této práci můžeme setkat s formou ZOO, a to v případech, kdy se jedná o obchodní název jednotlivých popisovaných společností: např. ZOO Chleby či ZOO Dvůr Králové. Ale pražská zoo a Zoo Praha – nejedná se o obchodní názvy, tím je v tomto případě Zoologická zahrada hlavního města Prahy. Forma ZOO + název obce je ovšem využita v případech, kdy jej samy organizace přednostně používají.

V úvodní kapitole je představena použitá literatura a také využití metody (zejm. případová studie podepřená fotodokumentací) a zdroje dat. Další kapitola se věnuje teoretickým východiskům, kde jsou nejprve nastíněny vybrané definice zoo, je představena úloha moderních zoologických zahrad a následně jejich postavení v rámci cestovního ruchu. Čtvrtá část práce představuje současnou vývojovou situaci v rámci zoologických zahrad Česka, na což navazuje podkapitola věnující se areálům, které vznikly po roce 1989 s řadou dosud nepublikovaných dat. Nechybí ani nástin plánovaných zoo. Následuje případová studie, která podrobněji zkoumá nejdéle existující „porevoluční“ zoo v Chlebech a také jedno novější zařízení na okraji českého hlavního města – Terárium Praha. Vzhledem k omezenému rozsahu bakalářské práce byly zkoumány jen pohledy představitelů a návštěvníků zoo, a nikoliv, jak by bylo také jistě vhodné, pohledy místních obyvatel či kompetentních úřadů.

2 Literatura, metodika a zdroje dat

2.1 Rešerše literatury

Tematikou zoologických zahrad se zabývá celá řada odborných článků. Většina z nich je ale zaměřena na biologickou či etologickou stránku dané problematiky (např. Tribe, nedat.; Kirkwood, 2003). Zoo z hlediska cestovního ruchu, z hlediska návštěvníků a rozvoje se věnují spíše některé kvalifikační práce na vysokých školách. Českými zoologickými zahradami v rámci cestovního ruchu se intenzivně zabývají na Katedře cestovního ruchu Vysoké školy polytechnické v Jihlavě (VŠP). Pod vedením doc. Vaníčka tam v letech 2011 a 2012 vzniklo 11 bakalářských prací (např. Krejčí, 2012; Léblová, 2011), jejichž tématem je profil návštěvníka jednotlivých zahrad, a jsou tak cenným zdrojem informací, na nějž je v této práci možno navazovat. Protože ale byl výzkumný projekt VŠP realizován ve spolupráci s Uníí českých a slovenských zoologických zahrad (UCSZOO), týká se pouze zahrad v této organizaci sdružených, tedy těch, které vznikly před rokem 1989. Nicméně i tak přináší obecné závěry, které jsou platné též v případě zoologických areálů vzniklých později. Tedy těch, kterým se věnuje tato práce.

Vzhledem k tomu, že většina zoo, jimiž se zde budeme zabývat, vznikla až v posledních 5 letech, neexistuje téměř žádný výzkum k tomuto konkrétnímu tématu. Výjimkou je pouze ZOO Chleby, která v letošním roce (2014) oslaví již 17 let existence a kterou se zabývá také několik prací na Fakultě mezinárodních vztahů Vysoké školy ekonomické (VŠE) v Praze pod vedením Ing. Jarolímkové (např. Panušová, 2011). Také na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy (PřF UK) v Praze vznikla díla zabývající se blízkou problematikou. Zejména práce Gelné (2009, 2010) zobrazují možné náhledy na zařazení zoologických zahrad v rámci cestovního ruchu, kde jsou brány jako jeden z typů zábavních parků, protože dnes už v zoo nejde jen o vystavování zvířat, ale spektrum nabízených služeb a vyžití je daleko větší.

Při práci byla využita také populárně naučná literatura, neboť některé průvodce a podobné publikace obsahují užitečné informace. Např. kniha Zoologické zahrady České republiky a okolních zemí (Fokt, 2008) je poměrně důležitým datovým zdrojem, nicméně ze zkoumaných zoo zahrnuje pouze dvě, které době vydání měly licenci MŽP ČR (ZOO Chleby, Mořský svět Praha), a tak má vypovídací hodnotu zejména z hlediska hodnocení vývoje těchto organizací. Obecným problémem turistických průvodců a encyklopedií je z pohledu zoo jejich značná datová neaktuálnost. V tomto se Foktova publikace jeví jako velmi výjimečná, neb poskytuje spolehlivá data, odpovídající dostupným informacím z jednotlivých zoo.

Pro definování pojmu zoo bylo využito české legislativy, konkrétně zákona č. 162/2003 Sb., který umožnil i přesné stanovení zkoumaných zoo. Jejich počty jsou totiž celoevropsky i celosvětově udávány různě vzhledem k odlišným definicím (Petzold, Sorge, 2012; Turner, 2011). Také rozdělení zoo do kategorií bývá pojímáno odlišně (Petzold, Sorge, 2012; Hynek, 2009). Nechybí však ani zamyšlení nad významem a funkcemi zoo (Jiroušek, 2005; Dolanová, 2012) a s tím související volbou chovaných druhů zvířat ve vztahu k jejich ohrožení a návštěvnické atraktivitě (Frynta a kol., 2013).

2.2 Metodika a zdroje dat

Využitou metodiku můžeme rozdělit do šesti základních kategorií. Tou první je **rešerše literatury**, která se týká definice zoologických zahrad, úloh dnešních zoo a s tím souvisejícího tématu postavení zoo v rámci cestovního ruchu, což bylo podrobněji představeno v předchozí podkapitole. Pro vytvoření představy o fungování jednotlivých subjektů bylo zásadní **studium výročních zpráv** (viz níže), ovšem vzhledem k aktuálnosti tématu, a tím i nedostatku vědeckých podkladů, bylo nezbytné v hojné míře také využívat **internetové zdroje** nejrozličnější povahy (ať už články celostátních deníků či např. sociálních sítí). V rámci případové studie bylo provedeno **terénní šetření a řízené rozhovory** s vedoucími pracovníky dvou zoo. Pro dokreslení situace byla průběžně pořizována bohatá **fotodokumentace** (metodika: Fialová, 2013), jejíž stěžejní záběry jsou umístěny jako příloha 7. Podrobněji použité postupy a zdroje dat popisují následující řádky.

Výroční zprávy

Podstatným zdrojem informací k zoologickým zahradám jsou výroční zprávy (zkráceně VZ), které jednotlivé organizace dle zákonné povinnosti musí vydávat. Odtud je možné čerpat data o návštěvnosti, počtu chovaných druhů a kusů, či základních ekonomických údajích. Problémem ovšem je, že přestože mají výroční zprávy určité povinné části, kapitoly, které musí obsahovat, často jsou v některých aspektech velmi těžko srovnatelné. Navíc ne všechny organizace je chtějí poskytovat veřejnosti, i když je to dle zákona jejich povinnost.

Všechny zoologické zahrady sdružené v Unii českých a slovenských zoologických zahrad, zkráceně UCSZOO, (kromě ZOO Zlín) publikují na svých webových stránkách jejich elektronickou podobu. U zoo vzniklých po roce 1989 toto neplatí. Na starší verzi webových stránek ZOO Chleby byly dostupné VZ za roky 2004, 2005 a 2007, ale v současnosti jsou jedinými „novými“ zvířecími parky, které mají VZ umístěnou na své webové prezentaci, Mořský svět Praha (za poslední uzavřený rok) a ZOO Tábor-Větrovy (2011 a 2012). Proto bylo nutné

v průběhu listopadu 2013 oslovit téměř všechny zahrady³ s prosbou zaslání VZ a zodpovězení případných dotazů. Reakce na mé emaily přišly jen z Papouščí zoologické zahrady v Bošovicích a ZOO Chleby. Ředitelka Papouščí zoo paní Škrháková Pádková byla velmi ochotná – poskytla VZ 2010, 2011 a 2012. Ředitel ZOO Chleby René Franěk zaslal VZ za roky 2007 až 2012. Osobní spolupráce byla též navázána se Zooparkem Zájezd a Teráriem Praha⁴, v němž stejně jako v ZOO Chleby probíhal podrobnější výzkum. Později se podařilo získat data též ze ZOO Dvorec, kde paní Ambrožová dokonce poskytla data za měsíční návštěvnost v letech 2009–2011. Data za měsíční návštěvnost, díky kterým by se dal analyzovat sezónní průběh návštěvnosti, byl kromě Ambrožové ochotný poskytnout jen Franěk (ZOO Chleby) za rok 2011. Proto bylo možné z tohoto hlediska porovnat pouze tato dvě zařízení ve zmíněném roce (kapitola 5.1).

Další zdroje dat a citace

Řadu faktografických údajů (rozloha, poloha, stavy zvířat, vybavenost službami) vhodných ke srovnání, ale i kriticky hodnotících článků nabízí také Světová databáze zoologických zahrad, kterou nalezneme na webové adrese www.wzd.cz a již spravuje Roman Hynek, který se problematikou zoo dlouhodobě zabývá. Na rozdíl od jiných webových stránek zde nejsou popisovány jen tradiční zoo, které vznikly před rokem 1989. Informace o chovaných druzích v současnosti i minulosti poskytují webové stránky www.zootierliste.de, na něž často odkazují i přímo zoologické zahrady, protože obsahují poměrně aktuální data z celého prostoru zoo sdružených do Evropské asociace zoologických zahrad a akvárií (EAZA). Vzhledem k velkému množství různých internetových zdrojů, které byly využity v této práci (články, celé webové stránky, ...), jsem zvolil k citování literatury a zdrojů aktuální citační normu ČSN ISO 690 (v platnosti od 1. 4 2011), a to pomocí aplikace webu citace.com, který umožňuje správně a jednotně citovat odlišné zdrojové dokumenty.

Na základě z různých zdrojů získaných údajů byly připraveny srovnávací tabulky základních ukazatelů, které můžeme pro zoologické zahrady sestavit, tj. tabulky týkající se regionálního umístění zoo, počtu obyvatel obce, návštěvnosti, právnické formy zoo, vstupného, otevírací doby a dalších charakteristik, které obsahuje kapitola 4.

Případová studie

Součástí práce je případová studie. Význam takových studií hodnotí z metodického hlediska např. Hendl (2005). „*Případové studie jsou nejvýhodnější strategií, když nás zajímají otázky*

³ Jedinou institucí, u níž nebylo potřeba VZ shánět, byla paraZOO ve Vlašimi, a to proto, že jsem již měl k dispozici tištěnou verzi, získanou při návštěvě Vlašimi 21. 7. 2013.

⁴ Data z Terária Praha byla slíbena formou VZ, nicméně v době odevzdání této práce nebyla výroční zpráva ještě dokončena, a tak údaje o návštěvnosti a přesném počtu chovaných zvířat bohužel chybí.

„proč“ a „jak“, přičemž nemáme vliv na průběh události a zaměřujeme se na přítomný jev v rámci jeho reálných kontextů“ (Hendl, 2005, s. 109). V rámci případové studie bylo využito nejen úředních dokumentů, tedy výročních zpráv, o nichž již byla zmínka, ale také rozhovorů a pozorování.

Nejprve byly provedeny strukturované rozhovory s ředitelem ZOO Chleby René Fraňkem (13. 3. 2014) a vedoucím Terária Praha Antonínem Hnízdem (11. 3. 2014), následoval výzkum přímo v areálech obou zoo, kde bylo pozorováno chování návštěvníků, intenzita návštěvnického provozu v různých časech a na různých místech (což bylo také fotograficky dokumentováno) a někteří z návštěvníků byli osloveni ke krátkému rozhovoru, v němž byli dotázáni, z jakého důvodu se rozhodli do zoo zavítat, pokudikáté jsou v dané zoo a jestli uvažují o budoucím návratu. Řešilo se ovšem také to, co lidi nejvíce zajímá, co se jim nelíbí, co by změnili či vylepšili. Příjemným zjištěním bylo zejména to, že nikdo z dotázaných neodmítl odpovídat. I když samozřejmě někteří lidé byli vřelejší, jiné méně. Někdy rozhovor trval tři čtyři minuty, jindy třeba i patnáct minut, neboť se sami návštěvníci začali zajímat o dění v zoo a její plány do budoucna. Pro větší reprezentativnost probíhal výzkum jak ve všední dny, tak o víkendu a také jak za hezkého, tak špatného počasí. V ZOO Chleby se jednalo o termíny 20. 3. 2014 (čtvrtek), 25. 3. 2014 (úterý) a 30. 3. 2014 (neděle), kde postihovaly celou otevírací dobu, v Teráriu Praha bylo dotazování a pozorování prováděno ve více termínech v kratších časových intervalech: 11. 3. 2014 (úterý), 16. 3. 2014 (neděle), 18. 3. 2014 (úterý) a 24. 3. 2014 (pondělí). Na závěr jsem 30. 3. 2014 v ZOO Chleby provedl doplňující rozhovor s ředitelem zoo.

Vhodné by bylo zjistit i názory obyvatel, žijících v blízkosti zoo (aby se mohly analyzovat i pohledy na danou zoo z hlediska místních), nebo uskutečnit navazující výzkum na okolních turistických cílech, avšak takto komplexní být výzkum vzhledem k rozsahu bakalářské práce zatím nemohl. S výsledky uskutečněného výzkumu seznamuje kapitola 5.

Fotodokumentace

Důležitou součástí kvalitativního studia geografie volného času, a tedy i studia zoo, je pořizování fotodokumentace, které umožňuje srovnání některých nezastupitelných prvků, např. porovnání aktuálního a historického stavu dle získaného materiálu (Fialová, 2013). Jako příloha 7 jsou proto použity fotografie z dvou podrobněji zkoumaných zařízení (ZOO Chleby a Terárium Praha), díky nimž je možné dokladovat řadu informací včetně současného i dřívějšího stavu zoo nebo chování návštěvníků.

3 Teoretická východiska

3.1 Definice zoologické zahrady

Přes 300 nejlepších zoo z celého světa (více než 50 zemí) je sdruženo do Světové organizace zoologických zahrad a akvárií (WAZA), podle které existuje na celém světě kolem 1 300 zoo (WAZA, 2014). Turner (2011) dokonce uvádí, že jen v EU se jich odhaduje na 3 500, ale pouze asi 8 % z nich je členy Evropské asociace zoologických zahrad a akvárií (EAZA). Petzold a Sorge (2012) zdůrazňují, že se přesné a správné číslo uvést nedá, neboť záleží na mnoha faktorech, co je ještě považováno za zoologickou zahradu (otázka různé chovatelské kvality některých soukromých zařízení, i těch s větším počtem jedinců).

Stanovení, co je a co není zoologická zahrada, tedy patří mezi velmi komplikované; názory se různí. Navíc řada institucí vzhledem ke svému vývoji získala specifický název, který typologicky odpovídá něčemu jinému. Němečtí autoři Petzold a Sorge (2012) ve své knize *Abenteuer Zoo* rozlišují 5 typů zoologických zařízení. Jako zoo (příp. Tiergarten) a Tierpark označují areály s převahou exotických zvířat. Tam, kde převažují tuzemská zvířata, se využívá názvů Wildpark a Tiergehege⁵. Třetí kategorií jsou akvária, terária (v němčině Reptilienzoo), vivária a motýlí domy, tedy zařízení, která prezentují zejm. ryby, plazy, obojživelníky, resp. bezobratlé. Ptačí parky (Vogelpark) a parky dravých ptáků (Falknerei) s letovými ukázkami⁶ tvoří další typ zoologického objektů. Poslední kategorie „Haustierpark, Spezialpark, Freizeitpark mit Tierhaltung“ zahrnuje specializovaná zařízení, areály s domácími zvířaty a volnočasové areály, jejichž součástí je i prezentace zvířat (v Česku můžeme jako příklad uvést Šiklův mlýn).

Hynek (2009), který spravuje Světovou multijazyčnou ZOO databázi (World ZOO Database, zkráceně WZD), se v pravidlech své databáze také snaží definovat pojem zoologická zahrada. Uvádí, že jeho rozdělení se neshoduje s pravidly jiných organizací (např. zoologických asociací) ani s národními zákony o zoologických zahradách⁷. Jako základní dělení zoologických zařízení uvádí kategorizaci do 3 skupin. Kategorie A „zoo“ (standardní zoo a akvária), kategorie B „polozoo“, která definuje jako „velmi malá zařízení a zařízení, která jsou menší součástí jiných nezoologických institucí“. Kategorie C, „speciální zařízení“, zahrnuje takové areály, které

⁵ Problémem je, že takto označená zařízení jsou někdy vcelku plnohodnotnými zoo, v jiných případech se jedná o obyčejné obory, které např. Hynek (2009) za zoo ani v širším vymezení nepovažuje.

⁶ Zde se dá opět ukázat problematika vymezení, co kdo ještě počítá za zoo. Petzold a Sorge (2012) do této kategorie totiž zařazují poněkud překvapivě i místa, kde klasické voliéry chybí, ale konají se zde jen sokolnické ukázky (tzn. bez zoologického chovu zvířat v párech).

⁷ Jak již bylo naznačeno, v mnohém se neshoduje s Petzoldem a Sorgem (2012).

fungují a vypadají více méně jako zoo, ale jsou povětšinou neexpoziční a veřejnosti nepřístupná. V řadě případů se jedná o chovná zařízení zoologických zahrad.

Zásadní odlišení zoo od jiných zvířecích areálů nabízí zákony, avšak mezinárodně mají odlišnou formu a obsah, a tak bohužel nejsou srovnatelné. V Česku byla připravena nová legislativa zoologických zahrad v souvislosti se vstupem do Evropské unie (EU). Zoologickou zahradou se podle zákona č. 162/2003 Sb. rozumí trvalé zařízení, v němž jsou chováni a po dobu nejméně 7 dnů v kalendářním roce vystavováni pro veřejnost volně žijící živočichové, popřípadě též zvířata domácí. Minimální počet chovaných druhů savců a ptáků je stanoven na dvacet. (Zákon č. 162/2003 Sb.) S tím pak souvisí i celá řada dalších kritérií. Velmi obdobné (nikoliv však zcela stejné) je to i v ostatních zemích EU⁸. Dále se v českém zákoně doslovně praví: *„Zoologická zahrada může být provozována pouze na základě licence, kterou vydává Ministerstvo životního prostředí. Názvy "zoologická zahrada" nebo "zoo" může používat pouze provozovatel, který je držitelem platné licence.“* (Zákon č. 162/2003 Sb., s. 2) Právě proto se v této práci budeme zabývat pouze subjekty, které výše zmíněné názvy mohou oficiálně používat. Zaměříme se tedy nejen na „klasické zoo“, ale i akvárium, terária a ptačí park, které splňují zákonné podmínky pro získání licence a jsou jejími držiteli.

3.2 Úloha moderních zoologických zahrad

Vzhledem k lidské činnosti zejména v posledních dvou staletích se stává čím dál tím více druhů živočichů (ale i rostlin) ohroženými, někdy už i ve volné přírodě úplně vyhubenými. Často je ohrožen dokonce celý ekosystém, v němž žijí desítky či stovky druhů živých organismů. Na Zemi je účinně chráněn podle Jirouška (2005) jen zlomek druhové rozmanitosti – konkrétně uvádí 4–6 % živočichů. Cílem dnešních zoologických zahrad už proto není jen prezentace jednotlivých zvířat, tak jak tomu bylo dříve. Snahou je podílet se na zastavení procesu vymírání. Zoo jsou vlastně genovými bankami, a to zejm. pro ty živočichy, kteří jsou návštěvnicky atraktivní. U druhů, jež nejsou chovány v zajetí nebo jsou obtížně prezentovatelné, má napomáhat k záchraně alespoň osvětová činnost.

Pojem návštěvnicky atraktivní upozorňuje na to, že zoologické zahrady chovají kromě vzácných a ohrožených zvířat také živočichy, s nimiž se setkáváme častěji i ve volné přírodě. Jejich stavy zatím nejsou na tak nízkých číslech jako jiné druhy. A to z důvodu, že je potřeba chovat zvířata, která jsou velká, pro člověka krásná a také mají vzhledem k velikosti těla velký

⁸ Např. v Rakousku je zákonná definice velmi podobná, ale licencované zoo jsou rozděleny podle chovaných druhů do tří kategorií (A, B, C); (Damoser, Haberer, 2005).

mozek, čímž jsou více aktivní, jejich chování je různorodější, pro návštěvníky tedy atraktivnější (Frynta, Šimková, Lišková a Landová, 2013). U takovýchto zvířat není prvořadý chov (reprodukce), ale snaha přitáhnout návštěvníky, kteří přinesou finance, jež jsou využívány k ochraně druhů ve volné přírodě ohrožených. Typickým příkladem je chov bíle zbarvených tygrů indických, kteří by kvůli svému zbarvení v divoké přírodě těžko přežili, ale dokáží přilákat do zoo vysoký počet návštěvníků právě pro svoji velikost a ojedinělou krásu (viz ZOO Dvorec).

Současné zoologické zahrady už povětšinou nejsou areály s nevzhlednými a často také malými klecemi či jinými příbytky. Expozice jsou navrhovány podle soudobých znalostí o jednotlivých druzích. Velký pokrok se podle Tribea (nedat.) povedl u chovu lidoopů či slonů, kteří jsou více chováni v skupinách odpovídajících těm v divoké přírodě, což vede k vyšší reprodukci těchto živočichů v lidské péči. Zlepšují se také systémy a spolupráce chovu díky mezinárodním organizacím (EAZA, WAZA, EAZA), které řídí chovy vybraných druhů např. z hlediska genetického. Jak zmiňuje Kirkwood (2003), do budoucna je nezbytné pokračovat v nastoleném trendu a dále zkoumat etologické potřeby jednotlivých druhů a následně je aplikovat v zajetí. Většina moderních zoo má pět základních cílů, jež jsou vzájemně propojeny. Jedná se o zajištění dobrých životních podmínek pro zvířata, jejich ochranu, vzdělávání veřejnosti, výzkum a zábavu. Zatímco zahrady kladou důraz na první čtyři cíle, návštěvníkovi jde především o zábavu a estetický a rekreační zážitek (Dolanová, 2012).

3.3 Zoologické zahrady v rámci cestovního ruchu

Zoologické zahrady patří mezi nejnavštěvovanější zařízení cestovního ruchu (CR) po celém světě. Podle Jirouška (2005) navštíví zoo a akvária ročně přes 600 milionů lidí. V Česku, které má zhruba 10,5 milionu obyvatel, navštíví 15 zoo sdružených v Unii českých a slovenských zoologických zahrad (UCSZOO) ročně v posledních letech kolem 5 milionů návštěvníků (VZ UCSZOO 2010–2012). Po poklesu návštěvnosti, který následoval po změně politického režimu na území Česka, když v roce 1997 činila návštěvnost jen 3,4 mil. osob ročně (Ročenka UCSZ 1997), došlo k postupnému nárůstu, který prozatím vyvrcholil roku 2011 hodnotou 5 551 575 návštěvníků (VZ UCSZOO 2011). K tomu ještě musíme připočíst návštěvnost zoologických zahrad, které mají licenci MŽP ČR, ale nejsou členy UCSZOO, tedy těch, které vznikly po roce 1989. Jejich roční návštěvnost v celkovém úhrnu dosáhla v roce 2012 přes 300 tisíc lidí (dle údajů z jednotlivých institucí). Význam zoologických zahrad v cestovním ruchu dokládá také fakt, že v Česku patří v posledních třech letech, za něž jsou k dispozici statistiky (2010–2012⁹),

⁹ Data za rok 2013 ještě nejsou k dispozici.

mezi dvacet nejnavštěvovanějších turistických atraktivit sedm zoologických zahrad (Czech Tourism, 2013). Návštěvnost zoo se zvyšuje nejen u nás, ale i jinde ve světě. Tento fakt je podmíněn několika faktory. Mj. se zvyšuje počet i podíl lidí žijících ve městech, pro něž je návštěva zoo stále více vhodnou alternativou návštěvy přírody v době volného času, který se jako nová veličina začal výrazněji projevovat po 2. světové válce. Podstatný je ovšem i aspekt zábavy, v němž musí zoo čelit stále větší konkurenci jiných tematických parků.

Konkurenty jsou však i samotné zoo mezi sebou, a tak se snaží co možná nejvíce se vyprofilovat a odlišit od ostatních. A to buď formou vlastních expozic či služeb, ale také marketingem, který hraje zásadní roli při dosažení úspěchu. To je například patrné na zoo ve Zlíně či Plzni, které se od 90. let 20. století vydaly na cestu přeměny v areál rozdělený podle zoogeografických oblastí, či zjednodušeně kontinentů, čímž se dostaly mezi nejnavštěvovanější zahrady v Česku, když každoročně přivítají přes 400 tisíc osob (dle VZ UCSZOO za roky 2010 až 2012). Takováto profilace ale závisí na finančních možnostech, které zpravidla „porevoluční“ zahrady nemají. Ty na druhou stranu mohou „táhnout“ návštěvníky na jedinečnosti, které v „tradičních“ zoo nenajdou. Např. ZOO Chleby je podle návštěvníků ideální pro děti nejen chovanými zvířaty, ale i svou malou velikostí. Protivínská zoo ukazuje druhou největší kolekci krokodýlovitých na světě. ZOO Dvorec u Borovan zase vystavuje raritně zbarvené tygry indické, jak se můžeme dočíst na webových stránkách zmíněných turistických cílů. To je jen pár příkladů, kterými se snaží zoologické zahrady přilákat návštěvníky. Marketingovým prostředkem, s nímž se v souvislosti se snahou zvýšit návštěvnost setkáváme v poslední době stále častěji, jsou slevové karty. Ty patří mezi nejmladší formu tzv. produktových balíčků, jejichž cílem je co nejlépe prodat jedinečnost daného regionu, tedy zvýšit povědomí o dané destinaci ČR, a zvýšit tím návštěvnost všech subjektů zapojených do daného slevového programu (Dvořáková, 2008).

Mezi výše zmíněné tzv. tematické a zábavní komplexy (či parky) patří podle Gelné (2010) také právě moderní zoologické a botanické zahrady, protože se snaží nejen prezentovat zvířata, resp. rostliny, jako takové, ale snaží se i navodit autentickou atmosféru regionů z celého světa pomocí interaktivních a zážitkových pavilonů. To můžeme dokládat na výstavbě expozic v podobě, která odráží etnografické zajímavosti dané oblasti. A tak se například v ZOO Zlín setkáváme s ruinami mayské svatyně uprostřed tropické haly přibližující přírodu, ale i kulturu poloostrova Yucatan, v ZOO Chleby pak s pavilonem ve stylu kambodžského areálu Angkor Wat. Gelná (2009) ovšem uvádí, že problémem zábavních parků obecně je fakt, že většinu jejich návštěvníků tvoří lidé, kteří do oblasti přijíždějí jen na jeden den, a přináší tak jen 20 % příjmů, které by region získal od návštěvníků vícedenních. Otázkou je, nakolik se tento jev projevuje

i u zoologických zahrad jako takových a jaké jsou rozdíly mezi zahradami velkými, kde se dá strávit celý den, a malými zoo, kde většina lidí nestráví více jak dvě hodiny. Vaníček a Štohanslová (2011) uvádějí, že 60 % návštěvníků pražské zoo si vybralo její areál jako jediný cíl výletu, což je k její rozlehlosti a množství poskytovaných služeb pochopitelné. U zoo v Chlebech se ale často setkáváme s lidmi, kteří stejný den ještě navštívili nedaleké zámky či jiné atrakce, v jihočeské ZOO Dvorec se zase výrazně zvyšuje návštěvnost v období letních dovolených.

Gelná (2009) dále zdůrazňuje, že tematické parky jsou doménou mladých lidí a rodin s dětmi. Tento fenomén potvrzují i data z výzkumu v rámci projektu Profil návštěvníka zoologické zahrady prováděný na Vysoké škole polytechnické v Jihlavě. Např. v Zoo Praha bylo zjištěno, že lidé ve věku 18–35 let tvoří 55 % návštěvníků zahrady. Lidé ve věku 55 a více let mají podíl pouhých 4 %. Průměrný věk návštěvníků byl podle dotazníkového šetření stanoven na 30 let, při započtení dětí¹⁰ jen asi 22 let! Obdobné hodnoty byly zjištěny i v dalších zkoumaných areálech. Jedná se tedy o výrazně nižší čísla, než se kterými se setkáváme u návštěvníků měst, hradů a zámků, jejichž průměrný věk byl stanoven na 44–46 let (Vaníček, Štohanslová, 2011). Každá zoologická zahrada je živý organismus, neustále se mění (Anděrová, 2006). Přibývají nové expozice, mění se chované druhy, rodí se nová mláďata, v každém ročním období vypadá areál trochu jinak. Při každé návštěvě je možné zvířata vidět různě, při odlišných činnostech. Návštěvník tak má do zoologické zahrady daleko větší snahu se vrátit, než je tomu u jiných turistických cílů, jakými jsou třeba hrady a zámky, což je dáno i tím, že na rozdíl od památek neplní jen funkci poznávací, ale též rekreační a oddychovou (Vaníček, 2012). Zejména proto mívají zoo, měřeno počtem návštěvníků, vyšší atraktivitu.

Další určení postavení zoologických zahrad v rámci cestovního ruchu (vedle zařazení mezi zábavní parky) je velmi obtížně uchopitelné. Stejně tak jak je složité dělit cestovní ruch jako takový. Dělení totiž existuje celá řada. Například většina autorů se podle Dolanové (2012) shoduje na zařazení zoo do kulturně poznávacího cestovního ruchu (CR), jehož znakem je význam pro úroveň vzdělanosti osob. Podle jiných dělení se uvažuje o specifické formě CR. Kotíková a Schwartzhoffová (2008) uvádějí, že turistické atraktivity můžeme dělit na přírodní a antropogenní (a ty dále na hmotné a nehmotné). Zoologické zahrady jsou specifické tím, že vlastně lákají na přírodní (konkrétně biologické) atraktivity, ale v rámci antropogenně vybudovaného areálu; mohou tedy být ideální kombinací obou typů primárního potenciálu CR. Tento potenciál může být ještě navíc (a často také je) zvýšen konáním nejrůznějších akcí

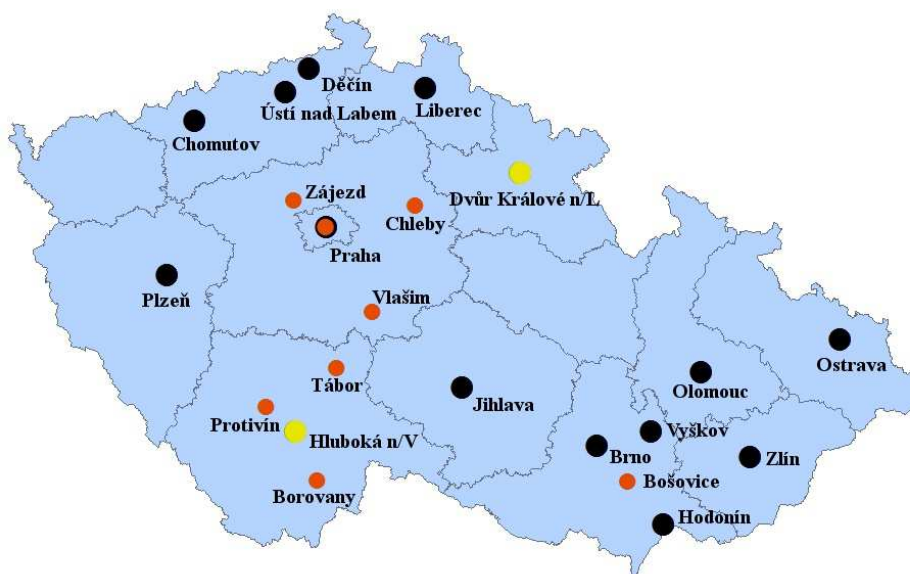
¹⁰ V článku nebylo uvedeno o děti, jakého věku se jedná.

a událostí. K atraktivitě totiž mohou také přispívat tzv. eventy, tedy „jedinečné, dočasné, speciálně naplánované řízené a organizačně zabezpečené akce nebo události s dopadem na cestovní ruch“ (Kotíková, Schwartzhoffová, 2008, s. 16), které prožívají v poslední době velký rozvoj. Sice se v případě zoo většinou nejedná o akce příliš velké a rozsáhlé (např. slavnostní zahájení sezony), ale i tak mohou mít pozitivní vliv na návštěvnost (kromě vyšší návštěvnosti na eventu může vyvolat i vyšší návštěvnost následnou) a image areálu. Řada zařízení nabízí návštěvníkům nejrůznější pravidelné zážitkové programy, komentovaná krmení, ale též jednorázové akce, jako jsou fotografické soutěže či křtiny mláďat, které jsou schopny zvýšit denní návštěvnost zahrady. Tu ale mohou příznivě ovlivnit události konané v dané obci, i když mimo areál zoo. Příkladem uveďme středu 1. května 2013, kdy návštěvnost paraZOO Vlašim dosáhla rekordní hodnoty 819 osob (Jakubův, 2014), tedy 7,4 % z celkové roční návštěvnosti areálu. Takováto vysoká hodnota byla podmíněna nejen faktem, že o květnových státních svátcích bývá vyšší návštěvnost turistických cílů, ale zejména tím, že se ve městě konaly Májové slavnosti. Eventy se tedy v zásadě jeví jako aktivity s pozitivními dopady. Ty zcela jistě mají, nicméně není možné opominout riziko dopadů negativních, tedy přetěžování dopravní infrastruktury, tvorbu odpadů apod. Takovéto procesy mohou být záporně vnímány zejména místními obyvateli, jejichž postojem k zoo i v nich konaným akcím se však v této práci vzhledem k jejímu předepsanému rozsahu nebudeme věnovat, a bude tak až předmětem dalších výzkumů.

4 Zoologické zahrady v Česku

V současné době se na území Česka nalézá 24 zoologických zahrad, které jsou držiteli platné licence MŽP, tak jak byla zmíněna v kapitole 3.1. Zoo najdeme ve všech krajích Česka kromě kraje Karlovarského a Pardubického (obr. 1), kde se ale o nových areálech pro zvířata uvažuje (více viz kapitola 4.3). Z hlediska základního porovnání se světem je však více vypovídající počet zahrad, které jsou členy mezinárodních organizací, jako je Evropská asociace zoologických zahrad a akvárií (EAZA) a zejména Světová asociace zoologických zahrad a akvárií (WAZA). Zástupců první jmenované asociace je dle webových stránek organizace 12 (do roku 2010 to bylo 13, ale po sporech vystoupila ZOO Dvůr Králové, která chová největší kolekci afrických kopytníků v Evropě). Členských zoo WAZA je na našem území 11 (z členů EAZA sem nepatří jen ZOO Plzeň). Význam těchto čísel ukazuje srovnání s vybranými evropskými státy v příloze 1, z níž je patrné, že Česko disponuje nadprůměrným množstvím světově významných zoologických zahrad, tedy těch, které jsou členy zmíněných organizací. Např. plochou srovnatelné Rakousko má zhruba poloviční počet zoologických zahrad v EAZA i WAZA. Hustotu zoo vztahenou k ploše má vyšší než Česko jen Nizozemsko, Švýcarsko a Dánsko. Počet obyvatel v průměru připadající na jednu zoo je nižší jen v Dánsku. Při započtení evropsky významné ZOO Dvůr Králové, která byla členem EAZA i WAZA do roku 2010, resp. 2012 se dostáváme na hodnotu na obyvatele vůbec nejvyšší.

Obr. 1: Zoologické zahrady v Česku podle doby vzniku, stav 2014

Pozn.: černou barvou jsou označeny zoo vzniklé před rokem 1989, které jsou ve vlastnictví města (13x), žlutou zoo vzniklé před rokem 1989, které jsou ve vlastnictví kraje (2x) a červenou barvou zoo vzniklé po roce 1989.

Zdroj: Vlastní zpracování dle MŽP ČR

4.1 Zoo vzniklé před rokem 1989 (městské a krajské zoo)

První zoologická zahrada v Česku vznikla krátce po první světové válce v Liberci (1919). Následovala zoo v Plzni v roce 1926 (dnešní areál se ale nachází jinde než ten původní) a pražská zoo v roce 1931. Většina areálů ale vznikla až po 2. světové válce. Poslední přírůstky pak přišly v 70. letech, kdy byly otevřeny Zoopark Chomutov a ZOO Hodonín. Jiroušek (2005) podotýká, že v období socialismu byly všechny zoologické zahrady řízeny státem. Spadaly do resortu Ministerstva kultury, které vydávalo podle zákona č. 52/1959 statut zoologické zahrady. Původně jich bylo deset (Brno, Děčín, Dvůr Králové nad Labem, Liberec, Olomouc, Ostrava, Praha, Plzeň, Ústí nad Labem a Zlín-Lešná). Ostatní areály, které dnes známe jako zoo, tehdy, pokud vůbec existovaly, figurovaly pouze jako zookoutky, což byl i případ areálu u zámku Ohrada v Hluboké nad Vltavou. Zookoutek v Jihlavě, založený v roce 1957, získal statut zoo roku 1982 (Jiroušek, 2005). Také dnešní ZOO Hodonín od svého vzniku (1975) fungovala jako zookoutek, v roce 1982 se stala zooparkem¹¹ a o deset let později plnohodnotně zoologickou zahradou (ZOO Hodonín).

Tab. 1: Základní přehled českých zoo vzniklých před rokem 1989, stav k 31. 12. 2012

Město	Počet obyvatel	Roční návštěvnost	Rozloha (ha)	Expozice (ha)	Počet zvířat	Počet druhů	Pavilony
Brno	378 327	247 513	41,3	25	1 306	250	5
Děčín	50 289	90 489	6	5	402	149	2
Dvůr Králové nad Labem	16 098	370 265	90	70	2 512	391	11
Hodonín	25 094	143 282	8	5	762	195	4
Chomutov	49 187	220 841	112	112	1 138	161	2
Jihlava	50 598	243 964	8,9	8,3	1 216	184	5
Liberec	102 113	362 485	13	5	1 734	183	5
Hluboká nad Vltavou	4 974	213 739	6	3,5	2 772	305	4
Olomouc	99 471	365 897	43	23	1 861	354	5
Ostrava	297 421	434 703	100	60	3 014	397	9
Plzeň	167 472	422 939	21	21	7 761	1 244	9
Hlavní město Praha	1 246 780	1 285 548	60	50	4 804	696	12
Ústí nad Labem	93 747	144 430	26	25	1 114	214	5
Vyškov	21 496	176 114	9	4	592	129	1
Zlín	75 555	487 946	52	48	1 309	222	5

Pozn.: Všechny údaje jsou platné k 31. 12. 2012

Zdroje: ČSÚ, výroční zpráva UCSZOO 2012, Fokt (2008)

¹¹ Tehdy existovala evidence zoologických zařízení v hierarchii zookoutek – zoopark – zoologická zahrada.

Po změně režimu došlo k výraznému propadu návštěvnosti českých zoo, což znamenalo finanční tíseň pro většinu z nich. Pro některé dokonce i nebezpečí úplné likvidace. V roce 1990 vznikla Unie československých zoologických zahrad, která po rozdělení Československa na dva samostatné státy změnila název na Unie českých a slovenských zoologických zahrad. Dlouhá léta využívala zkratku UCSZ. Od roku 2011 využívá nové logo a také novou zkratku UCSZOO, aby mohla být jednodušeji spojována právě se zoologickými zahradami. Snaží se pořádat též společné akce pro všechny zahrady (např. soutěž Babyzoom o nejoblíbenější mládě) a upozornit na areály, které dosud některým turistům unikaly. Členy UCSZOO jsou v současnosti všechny zoologické zahrady na území Česka, které jsou ve vlastnictví měst či krajů, tedy ty, co byly založeny před rokem 1989. Jejich přehled se základními údaji a rozmístění v rámci státu ukazuje tab. 1, resp. obr. 1.

4.2 Zoo vzniklé po roce 1989

Zbylých 9 zahrad s licencí MŽP vzniklo až po roce 1989. První byla ZOO Chleby na Nymbursku, otevřená roku 1997. V roce 2002 následoval Mořský svět na pražském holešovickém výstavišti. Většina areálů ale přivítala své první návštěvníky až po roce 2007, a tak se zatím jedná o málo prozkoumané téma, v němž není možné ani vytvářet dlouhé časové řady, týkající se například návštěvnosti. Na rozdíl od „velkých“, tedy městských a krajských, zoo se tato zařízení daleko více mezi sebou liší. A to hned v několika směrech.

- 1) Vedle klasických všeobecných zahrad totiž statut zoo (dle zákona) používají i zařízení specializovaná na užší taxonomickou skupinu zvířat (např. papoušci, plazi,...).
- 2) Některá zařízení nemají podobu venkovní zahrady, ale naopak mají formu kryté expozice (akvariijní a terariijní zařízení), a tudíž u nich lze očekávat menší výkyvy návštěvnosti vzhledem k sezónnosti.
- 3) S tím souvisí také rozdíl opačného charakteru. Totiž zatímco všechny zoo, které vznikly před rokem 1989, mají alespoň jeden pavilon (krytou, pro návštěvníky přístupnou expozici), některé nové zoo krytými expozicemi nedisponují (Tábor, Zájezd).
- 4) Velké rozdíly jsou v počtu chovaných kusů i druhů zvířat, což zobrazuje tab. 5. Všechny analyzované zoo chovají méně než 100 druhů živočichů (s výjimkou Mořského světa, kde jsou ale chovány téměř výhradně jen ryby).
- 5) Odlišnosti nalézáme i u typu vlastníků. Zatímco všechny zoologické zahrady vzniklé před rokem 1989 jsou příspěvkovými organizacemi měst, příp. krajů, z devíti novějších zoo jsou dvě obecně prospěšné společnosti (o.p.s.), jedna akciová společnost (a.s.), jedna společnost

s ručením omezeným (s.r.o.), jedna zoologická zahrada je provozována nadací, další pak Českým svazem ochránců přírody a zbylé dvě jsou provozovány fyzickými osobami (zpracováno dle Seznamu zoologických zahrad s licencí MŽP, 2014).

- 6) Zatímco městské a krajské zoo jsou rozmístěny ve všech krajích Česka vyjma Pardubického a Karlovarského kraje, zahrady vzniklé po roce 1989 nalezneme koncentrovány v pouhých 4 krajích – po třech v kraji Středočeském a Jihočeském¹², dvě jsou v Hlavním městě Praze a jedna v Jihomoravském kraji (o determinaci umístění níže). Nejen tyto údaje také zobrazuje tab. 2.
- 7) Značné rozdíly nacházíme i ve velikostní kategorii obcí, v nichž se areály nacházejí. Zatímco všechny „velké“ zoo nalezneme ve městech nad 15 tisíc obyvatel (jedinou výjimkou je Hluboká, která ale leží v blízkosti Českých Budějovic), „nové“ zahrady se ze dvou třetin nalézají v menších sídlech (do 15 tisíc obyv.). Výjimku tvoří pouze Mořský svět Praha, Terárium Praha a zoologická zahrada v jihočeském Táboře (viz tab. 2). To je dáno tím, že většina porevolučních zoo vznikla na základě soukromé sbírky zvířat (více viz níže).

Tab. 2: Základní přehled českých zoo vzniklých po roce 1989, stav k 1. 1. 2014¹³

Název zoo	Obec	Počet obyvatel obce	Kraj	Právní forma	Zpřístupněno od roku	Licence od roku
ZOO Chleby	Chleby	421	Středočeský	o.p.s.	1997	2004
Mořský svět	Praha-Holešovice	1 246 780	Hl. město Praha	s.r.o.	2002	2007
Krokodýlí ZOO Protivín	Protivín	4 939	Jihočeský	nadace	2008	2012
Papouščí zoologická zahrada Bošovice	Bošovice	1 171	Jihomoravský	fyz. osoba	2011	2010
paraZOO Vlašim	Vlašim	11 769	Středočeský	ČSOP	2012	2012
ZOO Dvorec	Borovany	4 052	Jihočeský	o.p.s.	2007	2012
Terárium Praha	Praha-Duběč	1 246 780	Hl. město Praha	fyz. osoba	2012	2012
Zoologická zahrada Tábor-Větrovy	Tábor-Větrovy	35 024	Jihočeský	a.s.	2011	2013
Zoopark Zájezd	Zájezd	111	Středočeský	o.p.s.	2010	2013

Pozn.: Počet obyvatel obce k 1. 1. 2013 (dle ČSÚ); provozovatel dle MŽP; Rok udělení licence: paraZOO Vlašim, ZOO Dvorec, Krokodýlí ZOO Protivín a Terárium Praha získaly v roce 2012 licenci na dobu dvou let (ČIŽP: VZ 2012). Zoopark Zájezd znovu o licenci požádal v roce 2013. V tabulce je uveden rok udělení současné (tohoto času platné) licence.

Zdroj: Seznam zoologických zahrad s licencí v roce 2014, MŽP ČR, ČIŽP: VZ 2012, ČSÚ, vlastní zpracování

¹² Avšak zatímco v Jihočeském kraji se nacházejí všechny zahrady v jedné turistické oblasti (Jižní Čechy), v případě kraje Středočeského je každá zoo umístěna v jiné turistické oblasti. ZOO Chleby v Polabí, Zoopark Zájezd v oblasti označované jako Střední Čechy – západ a paraZOO Vlašim ve Středních Čechách – jih (dle CzechTourism, rozdělení turistických oblastí 2010).

¹³ Datum posledního aktualizovaného seznamu zoo s licencí MŽP (2014)

- 8) Odlišnosti nalézáme i ve výši vstupného. Zatímco v zoologických zahradách sdružených v UCSZOO je rozdíl mezi nejvyšší a nejnižší částkou pro dospělého 120 Kč (dle údajů ve VZ UCSZOO a aktuálního ceníku), v porevolučních zahradách činí rozdíl 245 Kč, tedy více než dvojnásobnou částku. Nejnižší vstupné se platí do paraZOO ve Vlašimi, naopak nejvyšší do Mořského světa v Praze. Podrobnější informace přináší tab. 3, která vykazuje také velké odlišnosti v odstupňování vstupného. Dvě zahrady například neakceptují studentské slevy. Velmi specificky je také určován věk, resp. i jiné parametry, od kdy děti platí vstupné. Vstup zdarma je tak ve třech zahradách do dvou let, v dalších třech do tří let, ve dvou je parametrem výška dítěte a v zoo v Táboře musí být dítě v kočárku.
- 9) Dalším aspektem, v němž se zoo vzniklé po roce 1989 liší od dříve založených zoologických zahrad i mezi sebou vzájemně je doba, přesněji řečeno počet dní či měsíců, kdy jsou otevřeny pro veřejnost. „Tradiční“ zoo mají otevřeno po celý rok, plných 365 dní. Tak je tomu i u některých areálů, jimiž se v této práci zabýváme podrobněji, ovšem neplatí to bezvýhradně. Přehledně rozdíly zobrazuje tab. 3.

Tab. 3: Srovnání cen vstupného a otevírací doby v českých zoo vzniklých po roce 1989, stav 2013

Název zoo	Dospělí	Studenti	Důchodci *	Děti do 2 let **	Děti do 15 let ***	Rodinné vstupné	Počet měsíců v roce	Počet dnů v roce
ZOO Chleby	90	60	60	zdarma	60	280	9	275
Mořský svět Praha	280	220	220	zdarma	180	820	12	365
Krokodýlí ZOO Protivín	200	150	150	zdarma	100	500/550	12	365
Papouščí zoologická zahrada Bošovice	80	50	50	zdarma	50	210	8	245
paraZOO Vlašim	35	35	35	zdarma	20	80	9	275
ZOO Dvorec	120	120	100	zdarma	60	300	12	265
Terárium Praha	150	80	80	zdarma	80	380	12	365
Zoologická zahrada Tábor-Větrovy	110	60	60	zdarma	60	320	12	365
Zoopark Zájezd	50	25	25	zdarma	25	není	12	365

Pozn.: Do konce července 2013 bylo vstupné do Zooparku Zájezd dobrovolné.

*ZOO Dvorec: osoby 65+; ZOO Tábor-Větrovy 70+

**ZOO Chleby: do výše pultu na pokladně; Mořský svět: do 80 cm; Papouščí ZOO, Terárium Praha, Zoopark Zájezd: do 3 let; ZOO Tábor-Větrovy: v kočárku

***Mořský svět: děti 0,8–1 m: 70 Kč; ZOO Tábor-Větrovy: do 150 cm

Zdroj: Webové stránky jednotlivých zoo, vlastní zpracování

Důležitým tématem, o němž již byla zmínka v kapitole o významu zoologických zahrad, je bezesporu jejich návštěvnost. Porevoluční zoo sice mají návštěvnost řádově nižší než zahrady městské či krajské, přesto patří k nejnavštěvovanějším turistickým cílům v dané oblasti. Nižší návštěvnost je odvozena zejména od jejich omezené rozlohy, chudší druhové skladby zvířat, většinou menších druhů¹⁴ i nižších finančních možností na provoz, tedy i budování expozic. S tím ale, jak se tyto převážně soukromé zvířecí parky zdokonalují, zvyšují zájem turistů i ony, což dokládá tab. 4. Kontinuální růst vykazují všechny areály, u nichž máme k dispozici údaje za alespoň dva roky existence.¹⁵

Tab. 4: Vývoj návštěvnosti v letech 2007–2012 v českých zoo vzniklých po roce 1989

Název zoo	Otevřeno od	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ZOO Chleby	5. 6. 1997	cca 35 000	.	.	cca 46 000	54 951	.
Mořský svět Praha	2002	60 445	65 322
Krokodýlí ZOO Protivín	16. 6. 2008	.	cca 16 000	cca 26 000	36 502	.	cca 42 500
Papouščí zoologická zahrada Bošovice	1. 8. 2011	–	–	–	–	2 511	10 121*
paraZOO Vlašim	2. 6. 2012	–	–	–	–	–	6 514
ZOO Dvorec	9. 8. 2007	.	.	25 423	31 219	41 581	44 896
Terárium Praha	březen 2011	–	–	–	–	.	.
Zoologická zahrada Tábor-Větrovy	27. 8. 2011	–	–	–	–	27 238	cca 100 000
Zoopark Zájezd	1. 5. 2010	–	–	800**	5690	téměř 16 000	.

Pozn.: „–“, = v daném roce zoo neexistovala; „.“ = data nejsou k dispozici

* z toho platících 6 167 návštěvníků

** Areál byl zpřístupněn od 1. 9. do 31. 10. 2009

Zdroje: výroční zprávy jednotlivých zoo, Bejšáková (2012), Hynek (2011d), Šíma (2010); vlastní zpracování

Než si jednotlivé zoologické parky představíme, je nutné zmínit pár slov o jejich vzniku a majitelích (či provozovateli). Většina z popisovaných subjektů vznikla na základě soukromé kolekce zvířat. Některým přerostlo množství zvířat „přes hlavu“, v jiných případech existuje souvislost se snazší možností obchodu se zvířaty. Podle dostupných informací se z modelu soukromých chovatelských sbírek odlišují tři areály. Totiž paraZOO Vlašim, která je vlastně vylepšenou expozicí pro hendikepované živočichy, a dále Mořský svět Praha a Zoologická zahrada v Táboře. O obou těchto zařízeních, co jsem měl možnost slyšet v odborných kruzích, nepanují pozitivní názory.¹⁶ Proto mluvit o důvodech vzniku je v těchto případech velmi citlivá záležitost, kterou bohužel nelze příliš objektivně podložit daty či názory, které by byly otevřeně

¹⁴ Jak bylo zmíněno v kapitole 3.2, atraktivnější jsou větší druhy, proto se zoo nesnaží chovat jen ty vzácné a ohrožené.

¹⁵ Bohužel data od některých zoo (např. Protivín) se nepodařilo získat, a tak byly v tabulce využity údaje z médií.

¹⁶ O tábořské zoo se stále více i v médiích mluví jako o podnikatelském záměru.

zveřejnitelné. Na tomto místě ještě doplňme, že zoo vzniklé ze soukromých kolekcí se až na výjimku Terária Praha (která je vysvětlená v příslušné kapitole 5.2), nalézají v místě trvalého bydliště majitelů či provozovatelů, které je tedy hlavním determinátorem jejich umístění. V případě zoo ve Vlašimi byla lokace podmíněna tím, že Záchranná stanice ČSOP byla přemístěna a na jejím původním působišti mohla vzniknout reprezentativní expozice.

4.2.1 Stručné představení jednotlivých zoo

Vzhledem k tomu, že ZOO Chleby a Teráriu Praha se budeme podrobněji věnovat v další části práce (kapitola 5), zde si alespoň stručně představíme zbylých sedm porevolučních zoo, které mají licenci MŽP ČR k provozování zoologické zahrady. Stejně jako v tabulkách jsou popisovány v pořadí, v němž jsou zahrady uváděny v přehledech MŽP ČR.

Česko jako vnitrozemský stát není typickou destinací pro velká zoologická zařízení typu akvária či delfinária, která bývají oblíbeným návštěvním cílem v mnohých přímořských destinacích. Na našem území můžeme mluvit mimo klasické zoologické zahrady jen o třech větších samostatných akvariálních expozicích (Obří akvárium Hradec Králové, Mořské akvárium Ostrava a Mořský svět v Praze). A pouze jediná z nich – **Mořský svět** v budově Lapidária Národního muzea na výstavišti Incheba Expo Praha-Holešovice – má licenci MŽP jako zoologická zahrada. Provozovatelem této atrakce založené v roce 2002¹⁷ je společnost PASA s.r.o. Za dobu své existence postupně rozšiřovala expozice tak, že ke konci roku 2012 bylo možné shlédnout na 54 akvárií o celkovém objemu 264 tisíc litrů vody a jedno terárium¹⁸ (Mořský svět, 2013). Místní chloubou je největší mořské akvárium v Česku, imitující prostředí Australského bradlového útesu, o objemu 100 tisíc litrů, v němž jsou chovány dva druhy žraloků (velké atraktivní druhy – viz Frynta a kol, 2013). Pro návštěvníky je třikrát v týdnu připraveno komentované krmení vybraných živočichů, každý poslední pátek v měsíci se koná noční prohlídka s průvodcem (dle webových stránek Mořského světa). Je zde tedy snaha přilákat návštěvníky na eventy (viz kapitola 3.3). V posledních letech přivítá Mořský svět ročně více než 60 tisíc osob (dle VZ 2011 a 2012).

Stále větší oblibu si získává také **Krokodýlí ZOO v Protivíně**, založená v roce 2007 úspěšným chovatelem krokodýlů Miroslavem Procházkou, což dokládají vzrůstající čísla návštěvnosti (viz tab. 4). Toto zařízení jistě může těžit ze své geografické polohy na hlavním silničním tahu z Prahy přes Písek do Českých Budějovic. Proto se také připojilo do projektu

¹⁷ Po ZOO Chleby je tedy druhou nejdéle existující porevoluční expozicí s licenci MŽP.

¹⁸ Pro srovnání: v roce 2003 to bylo 40 akvárií o objemu 60 tisíc litrů (Dibelková, Nováková, Procházková, 2003).

Lipno card¹⁹, který je typickým příkladem zapojení do dění v CR. Expozice zabírají dvě podlaží v budově bývalé stáje pro koně a kočárovny nedaleko protivínského zámku a náměstí. V sezoně 2013 bylo k vidění 22 z 23 žijících druhů krokodýlovitých, včetně největší skupiny gaviálů indických mimo Indický subkontinent a nejvzácnějších krokodýlů světa – krokodýlů filipínských, které se již podařilo rozmnožit. Celosvětově se jedná o druhou největší kolekci krokodýlovitých. Kromě krokodýlů chovají v Protivíně několik dalších druhů plazů (hadi, želvy) a vystavují unikátní kolekci zvířecích koster (Krokodýlí ZOO, 2013).

Zatím jedinou **papouščí zoo** v Česku nalezneme v Bošovicích, obci v Jihomoravském kraji, jež je umístěna jižně od známého slavkovského bojiště. Toho se také snaží majitelé – manželé Škrhákovi – využít ve spolupráci se státním zámkem ve Slavkově u Brna. Ti lidé, kteří během předchozích 8 kalendářních dnů navštívili zámek ve Slavkově, mají v zoo levnější vstupné (akce platí i v obráceném pořadí návštěv). Zvýhodnění se podle Hany Škrhákové (emailová korespondence z 3. 12. 2013) osvědčilo, a tak byla na konci roku 2013 spolupráce prodloužena až do roku 2015.²⁰ Zoo, otevřené v srpnu 2011, předcházela podle Hynka (2011a), komerční papouščí farma ARA, která v polovině roku 2008 získala licenci k provozování zoo. Původní plány otevřít nový areál zoologické zahrady veřejnosti v roce 2009 se nakonec nestaly realitou. Za první měsíc provozu (tj. srpen 2011) si sem našlo cestu přes tisíc návštěvníků (Hynek, 2011a). V roce 2012 už překonal počet návštěvníků hodnotu 10 tisíc osob (VZ 2012). Expozice mají formu zhruba 80 voliér po obvodu obdélníkového areálu. Součástí zoo je též centrum ekologické výchovy a kavárna. V současnosti majitelé připravují parkoviště a otevřít by se měl pavilon pro amazoňany.

Novým zástupcem na zoologické mapě středních Čech se stala **paraZOO Vlašim**, která je vedle zámeckého parku dalším turistickým lákadlem tohoto města v turistické destinaci Kraj blanických rytířů, jak se oblast prezentuje²¹. V rámci Středočeského kraje se jedná již o třetí zoo. Jak název paraZOO naznačuje, nejde o klasickou zoo s exotickými živočichy, ale novou expozici Záchrané stanice pro živočichy ČSOP Vlašim, jež ukazuje v malém parku zvířata (celkem 34 druhů), která mají určitý handicap.²² Jako největší tahák se uvádí expozice vyder říčních s proskleným bazénem (Zpravodaj města Vlašimi, 2012). Areál doplňují vzdělávací expozice věnované ptačím budkám, či siluetám dravců a další prvky environmentální výchovy, včetně

¹⁹ Držitel této karty má v zimní sezoně v protivínské zoo slevu 20 % na vstupné (Lipno card, 2013). V letní sezoně činí sleva 10 % (Lipno card, 2014).

²⁰ Škrháková doplnila, že o spolupráci s dalším subjektem neuvažují, nicméně se jí ani nebrání.

²¹ Pod grafickou hlavičkou Kraje blanických rytířů byl v roce 2012 vydán prospekt o paraZOO v nákladu 10 tisíc ks (VZ ČSOP Vlašim).

²² Tím je poranění, výchova v přímé lidské péči a neschopnost života ve volné přírodě, nebo fakt, že se jedná o domestikovaný druh.

prostorné učebny. Pokladna a vstup do paraZOO se nalézají v budově Podblanického ekocentra ČSOP Vlašim hned naproti Vlašimské bráně, která je vstupním objektem do rozsáhlého zámeckého parku (Nekolný, 2013). V roce 2013 dosáhla návštěvnost 11 065 návštěvníků, tedy téměř dvojnásobku prvních sedmi měsíců provozu v roce předchozím (Jakubův, 2014).

Dalším novým areálem je **ZOO Dvorec** u Borovan v okrese České Budějovice. Ten vznikl již v roce 2007, ale teprve roku 2012 získal potřebnou licenci k používání názvu zoo. Do té doby bylo zařízení nazváno Park exotických zvířat. Na ploše asi 2 ha tu ke konci roku 2012 bylo možné pozorovat 62 druhů zvířat (VZ 2012). Na rozdíl od konkurence zde návštěvník nemůže očekávat esteticky hezké expozice, ale spíše atraktivní živočichy – zejm. velké kočkovité šelmy, navíc v jedinečných barevných mutacích (viz kapitola 3.2, Frynta a kol., 2013). Tím majitel vyplnil mezeru na trhu, protože další nejbližší zoo v Hluboké nad Vltavou se specializuje na menší druhy živočichů a zejm. vodní ptactvo, takže je minimum druhů, které je možné spatřit v obou zahradách zároveň. Vzhledem k chovu zvířat, která jsou finančně náročná, patří místní vstupné k těm vyšším, jak dokládá tab. 3. Na závěr nutno zmínit zapojení parku do dvou regionálních projektů slevových karet (viz kapitola 3.3). Prvním z nich je Borovanský čtyřlístek, který se snaží podpořit cestovní ruch v Borovanech²³ a který byl v roce 2014 rozšířen více do okolí, čímž se zvedl počet zapojených subjektů ze 4 na 12 (ZOO Dvorec, 2014). Majitel se sem snaží přilákat turisty také z lokality Lipno, která je stále oblíbenější. Držitelé Lipno card mají také 10% slevu na vstupném.

Zoologická zahrada Tábor-Větrovy si zaslouží trochu více pozornosti než jiné areály kvůli velmi specifickému, od ostatních odlišnému vzniku i následnému osudu. Zoo v tábořské části Větrovy, která byla turisty dlouhá desetiletí navštěvována jen kvůli rozhledně Hýlačce, vznikala postupně od roku 2006, kdy byl Liborem Hrubým založen Ranč Větrovy a.s. Už od začátku, jak popisuje Hynek (2010), se jednalo o rodící se zoologickou zahradu. Z ranče se brzy stal regionálně vyhledávaný turistický cíl, a tak se majitel rozhodl pro úpravu na plnohodnotnou zoologickou zahradu. Ta byla otevřena po zhruba půlročním úsilí 27. srpna 2011. Od té doby se areál průběžně rozvíjí, zvýšil se počet chovaných druhů, byla otevřena restaurace a penzion (dle VZ 2011 a 2012).

Táborská zoo je plochou největší zoologická zahrada v jižních Čechách a mezi „novými“ zoo drží primát celorepublikový. Plochou 20 ha výrazně převyšuje tradiční ZOO Ohrada u Hluboké nad Vltavou, která se rozkládá na území o ploše 6 ha (z toho 4,8 ha je přístupno

²³ Na základě slevové karty, kterou člověk obdrží na prvním navštíveném místě, získá slevu 10 % z ceny vstupného na dalších třech turistických místech (kromě zoo se jedná o klášter Borovany, Půdu plnou pohádek – Borovanský mlýn a Památník Jana Žižky v Trocnově (ZOO Dvorec, 2013).

veřejnosti), i zmíněnou ZOO Dvorec (2 ha), a může tak z pohledu kapacity uspokojit více návštěvníků než ostatní zoo. Také poloha zoo je velmi výhodná. Jednak je Tábor umístěn na hlavním tahu z Prahy do Českých Budějovic a dále do Rakouska (tj. silnice I/3), jednak patří mezi zajímavá historická města s městskou památkovou rezervací. Expozice Husitského muzea včetně podzemí dlouhodobě představovaly nejnavštěvovanější turistický cíl v okrese Tábor, nově otevřená zoologická zahrada však dokázala přilákat v roce 2012 téměř dvojnásobný počet návštěvníků než hlavní expozice muzea (dle VZ zoo a Husitského muzea 2012). Ze všech „porevolučních“ zoo má tedy zejména z těchto důvodů nejvyšší návštěvnost. Zároveň zaměstnává nejvyšší počet lidí, a to přes 30.²⁴

Podobně jako jiné zoo je větrovský areál zapojený do společného projektu více turistických cílů. V tomto případě se od 1. června 2013 jedná o zážitkovou kartu TÁBOR CARD. Karta za 79 Kč byla platná do 31. března 2014. V zoo na ni poskytovali slevu na všechny cenové tarify ve výši 20 Kč. Slevy se ale týkaly také všech tábořských muzeí²⁵, několika stravovacích zařízení a nedaleké zříceniny Kozí hrádek (www.taborskem.cz). Z hlediska zapojení do CR (jak bylo popsáno v kapitole 3.3) je nutné zmínit, že zoologická zahrada v Táboře je jedinou zoo, která se samostatně prezentovala na veletrhu Holiday World²⁶, který podle Kotíkové a Schwartzhoffové (2008) představuje příklad specifického eventů v CR, a to v letech 2012 a 2013. V plánu bylo také prezentovat se na tomto veletrhu v roce 2014. Nakonec se od toho kvůli nedostatku financí upustilo. Poslední dobou čelí zahrada v médiích poměrně silné negativní publicitě. A to kvůli obvinění ředitele zoo z podvodu. Hrubý údajně nezaplatil za výstavbu tábořské zoo firmě Eurovia CS 46 milionů korun (Janouš, 2014). Osud větrovského parku je tak vzhledem k obvinění a špatné finanční situaci nejasný. Hrubý podle Šatrové (2014) nabídl zoo ke koupi městu Tábor a také Jihočeskému kraji. Radní i zastupitelstva obou subjektů se však v únoru a březnu 2014 k nabídce vyjádřili negativně s tím, že veřejné finance není možné investovat do areálu, u něhož není jasné financování.

V roce 2010 získal licenci MŽP **Zoopark** v malé obci **Zájezd** nedaleko Buštěhradu, a tak byl od 1. května zpřístupněn veřejnosti, i když případní zájemci měli možnost shlédnout jeho expozice částečně již dříve. Jeho poloha mezi Kladnem a Prahou, navíc jen pár set metrů od rychlostní komunikace R7 na Slaný a Chomutov, předurčuje tuto zahradu k dobré dostupnosti, a tím i velkému potenciálnímu počtu návštěvníků. Zatím je však areál natolik malý, že jich příliš najednou přivítat nemůže. Do roku 2013 měl zoopark určité privilegium z hlediska toho, že měl

²⁴ Z toho ovšem zhruba jedna třetina pracuje v restauraci a penzionu, které jsou součástí areálu.

²⁵ Včetně poboček Husitského muzea v Sezimově Ústí, Soběslavi a Veselí nad Lužnicí.

²⁶ Doplnit ovšem musíme, že tradiční zoo, které patří městům či krajům, se vcelku logicky představují v rámci jejich propagačních stánků.

jako jediný podobný subjekt u nás dobrovolné vstupné. Postupné zvětšování areálu ale přineslo i zde zavedení regulérního vstupného. Původní část zoo stojí uprostřed obce na ploše pouhých 0,1 ha. Nově expozice přibývají na kraji obce na pozemku o rozloze 0,15 ha²⁷. Do budoucna je počítáno s rozšířením až na 7 ha (Hynek, 2011b).

Tab. 5: Počet chovaných kusů a druhů živočichů v českých zoo vzniklých po roce 1989, poslední dostupná data

Název zoo	Stav k	Savci kusy	Savci druhy	Ptáci kusy	Ptáci druhy	Plazi kusy	Plazi druhy	Celkem kusy	Celkem druhy
ZOO Chleby	1. 8. 2013	73	17	46	23	8	2	304	74
Mořský svět Praha	31. 12. 2012	–	–	–	–	10	5	4483	244
Krokodýlí ZOO Protivín	?	–	–	–	–	126+x	39	126+x	39+x
Papouščí zoologická zahrada Bošovice	31. 12. 2012	–	–	121	25	–	–	121	25
paraZOO Vlašim	31. 12. 2013	9	6	38	27	5	1	52	34
ZOO Dvorec	31. 12. 2012	119	39	29	11	19	12	167	62
Terárium Praha	?	103
Zoologická zahrada Tábor-Větrovy	31. 12. 2012	229	40	126	41	20	1	380	83
Zoopark Zájezd	31. 12. 2011	85	23	19	5	164	12	268	42

Pozn.: „–“, = daná zoo nechová zástupce dané třídy obratlovců; „.“ = data nejsou k dispozici; „?“ = není jasné, k jakému datu jsou informace aktuální – problém databáze zootierliste.de, z níž není možné zjistit, k jakému dni jsou všechna data platná. Vzhledem k nedostatku oficiálních údajů bylo tuto databázi nutné využít v případě Krokodýlí ZOO Protivín a Terária Praha.

Zdroje: Výroční zprávy jednotlivých zoo, webové stránky ZOO Chleby, Jakubův (2014), zootierliste.de

4.2.2 Spolupráce zoo vzniklých po roce 1989

Na úvod pár slov o odborné, tedy chovatelské spolupráci. Na rozdíl od tradičních zoo nejsou tyto povětšinou členy mezinárodních organizací. Pouze ZOO Chleby a Zoologická zahrada Tábor-Větrovy participují v Euroasijské regionální asociaci zoologických zahrad a akvárií (EARAZA)²⁸, která sdružuje zoo nejen ze zemí bývalého Sovětského svazu, ale i zahrady z někdejších socialistických republik, a to od roku 1994, kdy vznikla v Moskvě.²⁹ Na zoo je možné se podívat z mezinárodního pohledu i díky úmluvám, které regulují a kontrolují chov

²⁷ Část zoo nazývaná podle největšího chovaného zvířete „U velblouda“.

²⁸ ZOO Chleby od roku 2004 (VZ ZOO Chleby 2004), zoo v Táboře je přidruženým členem od roku 2011 (VZ ZOO Tábor 2012, earaza.ru).

²⁹ V současné době (k 4. 4. 2014) je jejími členy 69 institucí ze 14 zemí, včetně Česka, které je zastoupeno 9 zahradami.

vzácných zvířat. Jedná se hlavně o chov živočichů zařazených do mezinárodní úmluvy CITES³⁰ či Evropských záchranných programů (EEP), což zobrazuje tab. 6., z níž je v porovnání s tab. 5 patrné, že zatímco v Papouščí zoo jsou všechna chovaná zvířata zařazená mezi ohrožené druhy v rámci CITES, zoo v Táboře chová relativně nízký podíl druhů zařazených do zmíněných ochranných struktur, zato řadu zvířat, která jsou návštěvnický atraktivní (viz Frynta a kol., 2013 v kapitole 3.2).

Další členství najdeme na národní úrovni. ZOO Dvorec, Terárium Praha a Krokodýlí ZOO Protivín patří mezi členy České asociace pro chov a ochranu krokodýlů. Nejen členství na úrovni odborných organizací však přináší chovatelskou komunikaci. Např. Papouščí zoologická zahrada v Bošovicích spolupracuje se zoo v Praze, Brně a Táboře (VZ 2011, 2012). Intenzivní spolupráci také např. vykazují ZOO Dvorec a Terárium Praha (více viz kapitola 5.2).

Tab. 6: Chov zvláště chráněných druhů živočichů fauny Česka a druhů patřících do CITES I, II a EEP v českých zoo vzniklých po roce 1989, stav k 31. 12. 2012

Název zoo	Zvláště chráněné druhy		Ohrožené druhy CITES I, II		EEP druhy	
	počet kusů	počet druhů	počet kusů	počet druhů	počet kusů	počet druhů
ZOO Chleby	1	1	19	7	15	5
Mořský svět	0	0	12	5	0	0
Krokodýlí ZOO Protivín	0	0	126	24	13	2
Papouščí zoologická zahrada Bošovice	0	0	121	25	3	1
paraZOO Vlašim	19	14	20	14	0	0
ZOO Dvorec	3	2	70	29	0	0
Terárium Praha	0	0	123	36	0	0
Zoologická zahrada Tábor-Větrovy	7	3	22	8	3	2
Zoopark Zájezd	2	1	129	30	4	2

Pozn.: Údaje k 31. 12. 2012, Zoopark Zájezd k 31. 12. 2011

Zdroj: Statistická ročenka životního prostředí České republiky 2012, 2013

Zoologické zahrady sice po odborné stránce spolupracují, ale zároveň jsou si z hlediska turistického ruchu konkurenty. Proto se snaží profilovat tak, aby byly pokud možno jedinečné a nabídly návštěvníkům něco, co v jiné zoo nenajdou. To je samozřejmě výhodné využít v propagaci. Šest zoologických zahrad z devíti, které vznikly po roce 1989, se prezentuje slogany. Ty jsou ale poměrně překvapivě obecnějšího charakteru a na první pohled nezobrazují místní specifičnost. Přehled sloganů uvádí tab. 7. Zapojení zoologických zahrad do CR je ale bezesporu nejlépe patrné v účasti na projektech slevových karet (obecně v kapitole 3.3), které nalézáme u pěti zoo. V některých případech jsou k dostání zdarma na pokladně a nabízejí

³⁰ CITES = Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

levnější vstup do dalších objektů v okolí (Skřítetek Grátiska, Borovanský čtyřlístek), v jiných případech se za kartu platí částka do výše 100 Kč (TáborCard, Lipno card – příloha 6). Co většinu karet spojuje, je fakt, že nabízí 10% slevu na vstup do zúčastněné zoo. Jedinou výjimkou je projekt Skřítetek Grátiska, který účelově cílí na rodiny s dětmi, a tak nabízí k jedné dospělé a jedné dětské vstupence další vstupenku pro dospělého zdarma (více viz kapitola 5.1). Další možností, jak nalákat návštěvníky, se v poslední době staly slevové portály na internetu. V případě analyzovaných zoo se touto formou snaží jinak regionálně do ČR příliš nezapojené zoo v Praze: Terárium Praha (2012, 2014) a od konce dubna 2014 také Mořský svět.

Tab. 7: Reklamní slogany využívané v českých zoo vzniklých po roce 1989; stav k roku 2014

Název zoo	Slogan
ZOO Chleby	ZOO plná zážitků; Buďme milí ke zvířatům
Papouščí zoologická zahrada Bošovice	První papouščí zoologická zahrada v ČR
paraZOO Vlašim	Trochu jiná ZOO
ZOO Dvorec	Máme rádi zvířata...
Zoologická zahrada Tábor-Větrovy	Moje nová ZOO
Zoopark Zájezd	...blíž přírodě

Zdroj: Webové stránky jednotlivých zoo, emailová korespondence s představiteli Zooparku Zájezd

Na předcházejících stranách bylo již několikrát zmíněno, že v současnosti existuje na českém území 24 zařízení, které mají licenci MŽP k provozování zoo. Z toho 9 vzniklo po roce 1989. Většina z nich vznikla ze soukromých kolekcí živočichů, které překročily určitou velikost, postupně se zvětšoval počet zájemců vidět chovaná zvířata, a tak byly oficiálně zpřístupněny veřejnosti. Zoologické zahrady se ale v čase výrazně mění, a proto bude zajímavé sledovat další vývoj nových zoo, z nichž většina je teprve v počáteční fázi vývoje, neboť vznikaly při jakémsi „boomu“ po roce 2007, kdy v průběhu 6 let byla otevřena alespoň jedna zoo ročně.

4.3 Plánované zoo

V roce 2013 po několika letech, kdy přibývala nová zoo každým rokem, sice nová zahrada nevznikla, existuje ale celá řada záměrů a projektů, které předznamenávají budoucí rozšíření současného počtu devíti oficiálně uznaných zoologických zahrad vzniklých po roce 1989. Jedním z nich je **zoo v Kutné Hoře**, v bezprostřední blízkosti Vlašského dvora. Hynek (2011c) zmiňuje, že zookoutek se v místě nacházel už od 30. let 20. století, později byl přesunut, zrušen, obnoven a následně roku 1974 definitivně uzavřen. První návrhy na obnovu zvířecího koutku přišly v roce 1999, výraznější pak od roku 2008. Občanské sdružení Denemark na svých webových stránkách uvádí, že má připravený návrh chovaných druhů a plán rozmístění expozic tak, aby splňovaly podmínky pro licenci MŽP. Protože ale vedení města nemělo zájem spolupracovat, nepodařilo se pozemky pronajmout, a projekt byl prozatím pozastaven.

Zatím neúspěšný je také projekt občanského sdružení Dialog pro Pardubice. Hlavní strůjce myšlenky **Ara parku**, tedy specializované papouščí zoo v **Pardubicích**, Jan Potůček, se ale podle tiskové zprávy České tiskové kanceláře (ČTK) z 27. května 2013 po nezdaru s žádostí o evropské dotace nevzdává. V budoucích plánech nadále zůstává záměr postavit na místě někdejšího zahradnictví v lokalitě Pod Vinicí areál za přibližně 40 milionu korun. Zpočátku je počítáno s 20 páry papoušků. Největší atrakcí by se měla stát průchozí voliéra s občerstvením a s možností pod dohledem chovatelů vzít mladé papoušky na ruku a také je nakrmit (ČTK, 2011). Pardubický kraj je kromě Karlovarského kraje jediný, v němž se v současnosti žádá zoologická zahrada nenachází.

Právě o vybudování zoologické zahrady v druhém zmíněném kraji, tedy Karlovarském, kde podobné zařízení také chybí, se mluví již poměrně dlouho. Projekt „**Zoologická zahrada Karlovarského kraje**“ se dokonce stal výhercem v roce 2010 vyhlášené soutěži Nejlepší nápad desetiletí (Langová, 2013). Snahou je postupně pokračovat v přípravách předcházejících realizaci vlastního projektu, a proto byla vypracována *Vyhledávací studie regionální zoologické zahrady*. Projekt byl zařazen do Akčního plánu Programu rozvoje Karlovarského kraje. Podle autorů projektu – přírodovědců – Petra Krásky a Petra Adamce měl areál stát zhruba 200 milionů Kč (Michalec, 2010). Podle aktualizovaného rozpracování studie včetně etapizace z roku 2012 by mělo všech 5 etap stát 276,3 milionů Kč. Počítá se s počtem 70 tisíc návštěvníků ročně.

Co se umístění areálu týká, existuje několik variant, které byly zkoumány, což dokládá příloha 2. Byla v nich totiž zohledněna snaha o co nejlepší dopravní napojení a také návaznost na další turistické cíle. S takovýmto postupem se v případě českých zoo vzniklých po roce 1989 prakticky nesetkáme. Nakonec byla zpracována vyhledávací studie, která jako nejvhodnější místo z hlediska umístění, velikosti i vlastnictví pozemků určila lokalitu Maškov na jihovýchodním okraji Chebu (Langová, 2013). Zajímavostí je, že sloganem zahrady má být „*Medvědi a medvídci celého světa...*“. Areál má být totiž rozdělen do expozičních celků, které by prezentovaly určitý biotop a v něm kromě jiného alespoň jeden druh medvěda či nějaké příbuzné šelmy (dle dostupné prezentace z roku 2012). Situaci širších vztahů s vyznačením přístupu z nádraží, centra města i obchvatu Chebu (součást rychlostní komunikace R6) zobrazuje příloha 3.

5 Případová studie vybraných zoo

Do případové studie byly vybrány dvě zoologické zahrady s licencí MŽP ČR: ZOO Chleby a Terárium Praha. Jejich výběr byl učiněn tak, aby každá představovala jiný typ zoologické zahrady (klasická zahrada vs. krytá expozice), jinou právní formu (obecně prospěšná společnost vs. fyzická osoba) či odlišně dlouhou dobu existence (17 let vs. 3 roky). V obou areálech proběhly v průběhu března 2014 strukturované rozhovory s řídícími pracovníky zoo a také krátké rozhovory s návštěvníky (foto 1 v příloze 7) a pozorování jejich chování.

5.1 ZOO Chleby

Jako vůbec první zoologická zahrada po společenských a politických změnách na přelomu 80. a 90. let 20. století vznikla v roce 1997 ZOO Chleby na Nymbursku. Soukromá sbírka zvířat Reného Fraňka v Úvalech u Prahy se totiž stále rozrůstala a přibývalo také zájemců o prohlídku, a tak se zakladatel zoo rozhodl přestěhovat do malé obce nedaleko Nymburka, kde byl k dispozici pětikrát větší pozemek, než měl doposud. Zdejší zpusťlá fara se zahradou byly postupně upravovány a 5. června 1997 byla nová zoologická zahrada zpřístupněna veřejnosti (Hynek, 2013a). Zlomový okamžik přišel v roce 2004, kdy se zoo stala členem Euroasijské asociace zoologických zahrad a akvárií (EARAZA) a kdy získala jako první porevoluční zoo oficiální licenci na provozování zoologické zahrady. V té době také začal výraznější nárůst návštěvnosti, který se ještě umocnil v roce 2007 po otevření první velké expozice srovnatelné s jinými moderními zoo, tedy pavilonu Angkor Wat s vzácnými gibony žlutolícími (foto 4 v příloze 7). Následovalo obří akvárium „Pavilon Labe“³¹ (2008) a netradiční pavilon gepardů „Livingstone house“ (2010), který obývá gepardice Mzuri, již bývá možné si i pohladit během víkendových komentovaných prohlídek (foto 11 a 12 v příloze 7) a která se stala „vlajkovým zvířetem“ této středočeské zoo. V roce 2013 vyrostla nová expozice návštěvníky oblíbených surikat (Hynek, 2013a)³². Právě v takovýchto plnohodnotných expozicích vidí Franěk (2014) jedinečnost své zoo³³ a důvod, proč by měli lidé jezdit právě do Chleb. „*Jinde se snaží přitáhnout návštěvníky na zvířata. Nám jde o to, že i když to zvíře bude někde zalezlé, návštěvníka zaujme ta expozice sama o sobě,*“ dodává ředitel. René Franěk díky tomu (alespoň

³¹ Prostor před akváriem byl dodatečně zastřešen, aby se sklo tolik nelesklo, neb do té doby byla viditelnost ryb velmi špatná – typický příklad vylepšení na základě potřeb návštěvníků (foto 5 a 6 v příloze 7).

³² Rozmístění expozic je zobrazeno v příloze 4.

³³ Po právní stránce je zoo obecně prospěšnou společností.

podle vlastních slov) nenalézá v Česku žádnou přímou konkurenci. Obdobná zařízení zná spíše z Německa.

Proč by se tedy podle něj měli návštěvníci do ZOO Chleby opakovaně vracet? Franěk (2014) zdůrazňuje, že hlavní roli hraje dobré jméno a reference. „*Je to nejtrvalejší. Kromě toho více bezprostřední kontakt se zvířaty. Návštěvníci zvířata opravdu vidí. U mě vidí to, co si taky mohou pořídit. V pražské zoo, to co vidí, to si nikde nepořídí. Naopak staré necky a v nich zázvor, dřevěný stůl a v něm květiny, to je něco jiného. Lidé si řeknou: je to pěkný nápad, to my můžeme taky. Lidé se tu cítí více jako doma, ne jako někde ve vesmíru, kde jsou věci, na které nedosáhnou*“, vysvětluje své myšlenky. A reakce návštěvníků dávají řediteli zoo za pravdu. Za výjimečnou totiž lidé považují právě rodinnou či domácí atmosféru a možnost přímého kontaktu se zvířaty, díky čemuž je zoo označována za více vhodnou pro děti než jiné zoologické zahrady.

Avšak každé zařízení včetně zoologické zahrady má své problémy. Franěk (2014) nachází problém v nedostatku odborně kvalifikovaných pracovníků. Z dnešního pohledu nevidí ideálně ani lokaci zoo, protože v Chlebech není železnice, a lidé tak prakticky nemají žádnou alternativu k cestě autem (více k dopravní dostupnosti níže). Ani velikost farní zahrady, dnes staré části zoo, už nepostačuje, protože zaujímá plochu jen 0,8 ha (Fokt, 2008)³⁴. Nebylo zde tedy možné dosáhnout nějakého většího budoucího rozvoje, a proto byly roku 2009 zakoupeny nové pozemky o rozloze 3,75 ha (VZ 2009)³⁵, které jsou od původní části odděleny silnicí. U příjezdu tak bylo vybudováno větší parkoviště, roku 2012 vznikl výběh velbloudů a 12. dubna 2014 bylo slavnostně otevřeno velké dětské hřiště za 3,6 milionu Kč (foto 7 v příloze 7) a environmentální centrum za cca 6 mil. Kč (foto 8 a 9 v příloze 7), které bude kromě výuky v učebnách sloužit jako vstupní objekt do nové části zoo se sociálním zařízením³⁶, občerstvením, výstavní prostorem, prodejnou suvenýrů a dvěma výukovými místnostmi. Tato cesta rozšíření ovšem nebyla nikterak jednoduchá.³⁷ Od prvních úvah do dnešní doby trvala celkem asi 7 let, a přesto je k vidění jen jedna zvířecí expozice, což ředitel Franěk (2014) vysvětluje tím, že důležité pro něj bylo na počátku řádně vybavit území infrastrukturou (přípoje vody, elektřiny, osvětlení), aby následná stavba expozic probíhala bez většího kopání.

A právě v blízkosti stravovacího zařízení a dětského hřiště vidí ředitel Franěk velkou budoucnost, neboť ve staré části zoo sice občerstvení existovalo, ale prostředí se řadě lidí příliš nelíbilo. Navíc co s dětmi? Malé dětské hřiště se nalézá úplně jinde a o víkendech ani nestačí

³⁴ Podle Katastru nemovitostí (Český úřad zeměměřičský a katastrální, 2014) dokonce jen 0,5 ha.

³⁵ Podle webových stránek ZOO Chleby 3,6 ha.

³⁶ Nové toalety jsou velmi důležité, neboť ve staré části zoo jsou k dispozici jen čtyři mobilní záchody, které jsou návštěvníky občas kritizovány.

³⁷ Čímž si podle svých slov ředitel Franěk v roce 2013 přivodil infarkt.

poptávce dětských návštěvníků. V novém areálu už sám Franěk viděl spokojené rodiče i děti, neboť děti si hrají a dospělí si sednou na lavičky a občerstvují se. Tím zde tráví výrazně více času, než tomu bylo doposud, a tím také utrácí více peněz. Tyto postřehy velmi přímo ukazují na fakt, že zoo v dnešním světě opravdu není jen sbírkou zvířat, ale také zábavním parkem pro celou rodinu s nezbytnou doprovodnou infrastrukturou, jak bylo uvedeno v kapitole 3.3. V blízké budoucnosti je v plánu hned v návaznosti vybudovat rozsáhlou dětskou zoo, do níž se mají ze staré části přestěhovat morčata, lamy, kozy a další domácí a domestikovaná zvířata.

Zoo existuje již 17 let a jako jediná porevoluční zoo v Česku zažila výraznou změnu ve specializaci, což dokládá i tab. 8, zobrazující vývoj počtu chovaných kusů a druhů zvířat. Zahrada začínala zejména s ptačími druhy.³⁸ Druhovú skladbu se postupně měnila, a zatímco ke konci roku 2003 z 33 chovaných druhů tvořili 26 ptáci (tj. cca 79 %), k 1. srpnu 2013 byli ptáci zastoupeni už pouze 23 druhy z celkových 74 taxonů, tj. 31 %, pokles tedy nastal relativní i absolutní (dle VZ 2004 a webu zoo). Se zřízením akvária Labe (2008) začaly být chovány ryby, čímž se zdvojnásobil počet chovaných zvířat. Podstatné ale je ale, že průběžně narůstal počet savců. Přibyli lemuři, giboni, velbloudi či surikaty, tedy druhy, které jsou často uváděny jako zvířata, která se návštěvníkům nejvíce líbila. Je zde tedy zřejmá snaha o větší návštěvníckou atraktivitu. Sám Franěk (2014) říká: „*Na bažanty se moc lidí podívat nepříjde, a tak jsem musel postupně skladbu chovaných zvířat měnit tak, abych více zaujal.*“ K rozsáhlejšímu chovu bažantů má v plánu se vrátit až v situaci, kdy bude zoo a zejména její nová část dobře prosperovat a on si bude moci dovolit pořídit opět ve větším množství i tyto opeřence.

Tab. 8: Vývoj počtu chovaných kusů a druhů zvířat v ZOO Chleby v letech 2003–2013

Skupina		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2010	1. 8. 2013
savci	kusy	14	23	22	31	40	46	49	73
	druhy	5	6	11	11	13	14	16	17
ptáci	kusy	54	73	68	41	46	58	60	46
	druhy	26	30	27	20	21	24	24	23
plazi	kusy	4	4	5	5	5	5	5	8
	druhy	1	1	2	2	2	3	3	2
ryby	kusy	0	0	0	0	0	117	139	169
	druhy	0	0	0	0	0	25	25	26
bezobratlí	kusy	0	0	0	0	0	8	8	8
	druhy	0	0	0	0	0	5	6	6
celkem	kusy	72	100	95	77	91	234	261	304
	druhy	33	37	40	33	36	71	74	74

Pozn.: Pokud není uvedeno jinak, platí údaje k 31. 12. daného roku.

Zdroje: VZ ZOO Chleby (2004–2008, 2010), webové stránky ZOO Chleby, vlastní zpracování

³⁸ Z té doby pochází český prvoodchov satyra Temminckova a světové prvoodchovy koroptve pouštní a tetřívka kavkazského, čímž se v Chlebech chlubí dodnes. Nicméně ani jeden z těchto druhů už chován není.

Fakt, že zoo v Chlebech byla jako jediná založena v 90. letech 20. století, je tedy velmi důležitý z hlediska mnohem delší doby vývoje, než je tomu u ostatních popisovaných zařízení, které vznikly po roce 1989. Za tu dobu postupně docházelo k přizpůsobení požadavkům návštěvníků (např. výše zmíněná druhová skladba). Sám ředitel Franěk (2014) říká, že měl původně představu, že bude chovat zvířata, ale nakonec zjistil, že je potřeba se starat o návštěvníky a jejich welfare³⁹, a následně vymezil následující 3 stádia vývoje zoo.

- 1) Lidé se mohou podívat jen na nezajímavé expozice s několika málo zvířaty. Vše jde pomalu.
- 2) Jsou postaveny plnohodnotné expozice. Zahrada už je více atraktivní nejen pro návštěvníky. Začínají s vámi spolupracovat televize, firmy si k vám chtějí dát reklamu.
- 3) Zoo si žije svým životem bez ohledu na zakladatele, aby to nebyla one-man show. Zakladatel je postradatelný, a tak zoo bude moci existovat i v době, kdy ji nebude moci řídit.

V současnosti se Franěk snaží dosáhnout třetí fáze, tedy stádia, kdy nebude muset rozhodovat o každé drobnosti on. Podotýká ale, že při rozvoji zoo „*je důležité dbát na to, aby se z malé zoo nestala velká. Všechny velké zoo mají velké problémy s financováním. Náš úspěch tkví v tom, že jsme malá zoo s velkou návštěvností. Je to optimum, kdy máme peníze na rozvoj i výplaty.*“⁴⁰ Zlomovým faktorem také bylo to, že od doby, kdy mají v ZOO Chleby plnohodnotné expozice, vybírají regulérní vstupné. Původně se totiž vybíralo jen vstupné dobrovolné, ale po odcizení pokladničky dospěl Franěk k tomu, že dobrovolnost v Česku nefunguje. Další nepříjemnou zkušeností je dlouhodobé porušování zákazů návštěvníky. Např. u voliéry gibbonů musel být kvůli strkání rukou k mříži instalován elektrický ohradník, a to z vnější strany, aby odrazoval návštěvníky. Přímý kontakt se zvířaty je umožněn jen u domácích druhů, ale u i těch dochází k problémům: např. umačkání mláďat morčat či vypuštění koz z výběhu, což způsobuje následnou devastaci rostlin v areálu zoo. Téma nepoučitelnosti návštěvníků uzavírá Franěk (2014) slovy: „*Když si někde v areálu zoo sednu, tak za chvíli odejdu, protože bych ty lidi musel pořád peskovat.*“

Velkým expozičním specifikem jsou sochy zvířat, které byly v nedávné minulosti vyhubeny⁴¹ (foto 10 v příloze 7). Hynek (2013b), správce WZD a autor těchto děl, popisuje, že na internetu nenašel žádnou zmínku o podobné kolekci (naopak velmi časté jsou dinoparky), a tak je možné, že se jedná o jedinou výstavu recentně vyhubených živočichů v Evropě či

³⁹ Častěji bývá používáno ve spojitosti se zvířaty ve smyslu životní pohody, zde tedy ve smyslu návštěvnické pohody.

⁴⁰ Franěk rád využívá srovnání s pražskou zoo, která má sice přibližně 20x vyšší návštěvnost, zato výrazně vyšší než dvacetinásobné náklady.

⁴¹ Tzv. recentně vyhubené druhy

dokonce na světě. Autor zdůrazňuje význam soch jako připomínky, jaké druhy zvířat byly člověkem přímo či nepřímo vyhubeny. Mají nabádat návštěvníky k uvědomění, co už lidstvo způsobilo. Kromě výchovného prvku je podle webových stránek zoo důležitý i ten, že sochy přispívají k jedinečnosti zahrady, k její větší atraktivitě, jsou prý oblíbeným místem, kde se návštěvníci fotografují. V rámci výzkumného pobytu jsem takovouto činnost zaznamenal jen minimálně.⁴² Poněkud překvapivé pak bylo zjištění, že téměř nikdo z návštěvníků při krátkých rozhovorech tuto kolekci nezmínil. A pokud ano, tak pouze jako něco hezkého, nikoliv jako ucelenou kolekci zvířat, která byla vyhubena člověkem. Proto jsem řediteli zoo doporučil ve vstupní části zoo umístit informační naučnou tabuli, která by na tuto kolekci souhrnně upozornila.

Poloha popisované zahrady patří k těm výhodnějším, neboť se nalézá v relativní blízkosti Prahy (z centra města podle Map Google (2014) nejkratší cestou 60 km), a zároveň mezi dálnicí D11 (Praha – Hradec Králové) a rychlostní komunikací R10 (Praha – Mladá Boleslav – Turnov). Nicméně se nachází v malé obci, kam nevede železnice a autobusové spojení z nádraží v Nymburku není příliš časté, a tak je pro většinu lidí nepoužitelné. Přes Chleby nevede ani turistická značka, takže dostupnost je prakticky pouze autem, či na kole⁴³, které je v rovinatém Polabí značně využíváno. Blízkost hlavního města nepřivádí do zoo jen samostatné návštěvníky, ale též školní výpravy (hlavně z mateřských škol), a to zejména v jarním období. Ředitel René Franěk (2014) k tomu dodává: „*Malé čtyřleté děti nevyjdou ten velký kopec v pražské zoo, zoo je i hodně velká a děti se mohou ztratit. Pro malé děti není pražská zoo ideální. Najednou zjistíte, že máte přetlak pražských školek, protože jim ta naše velikost vyhovuje.*“ ZOO Chleby může těžit také z toho, že má ze všech nových zahrad nejdelší tradici a že se dlouho (1997–2010) jednalo o jedinou zoologickou zahradu ve Středočeském kraji. Za tu dobu si mohla vybudovat dobré jméno, které je podle Fraňka (2014) tak důležité. Nicméně postava ředitele Fraňka není hodnocena pouze kladně, protože např. do výkladu komentovaných prohlídek (fota 11 a 12 v příloze 7) vtahuje i politiku.

Na jednu stranu blízkost Prahy a významných dálnic, na druhou stranu oblast Polabí není klasickou prázdninovou lokalitou, kam by lidé jezdili na dovolenou.⁴⁴ Červenec a srpen tedy nejsou tak silné jako v jiných regionech, vysokých čísel návštěvnosti jsou však schopny tyto subjekty dosahovat díky sezóně, zejména jarní sezóně, kdy nejen Pražané často vyrážejí na výlety. Značný vliv mají v tuto dobu i již zmíněné školní zájezdy. Tyto informace si můžeme

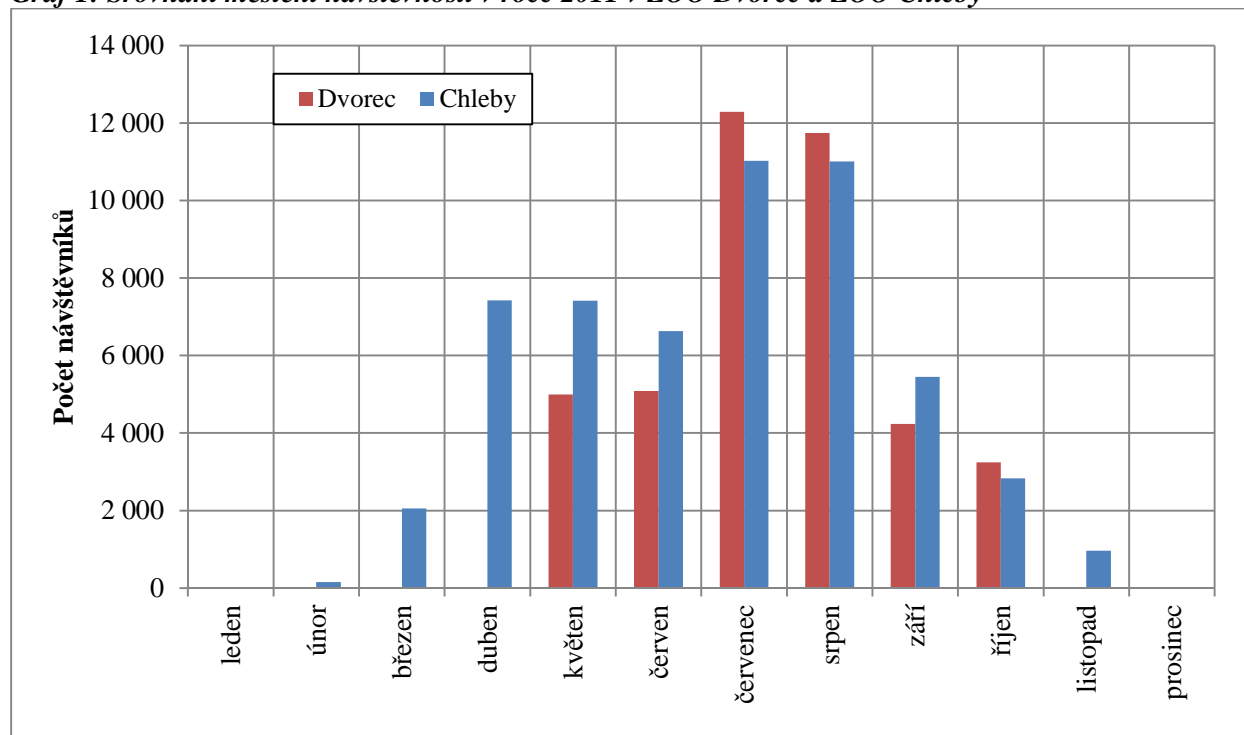
⁴² To může ale být způsobeno tím, že byl výzkum prováděn v březnu a ne v hlavní sezóně.

⁴³ Cyklostezka ovšem obcí Chleby také neprochází.

⁴⁴ Přesto se zde nachází řada velmi navštěvovaných turistických zajímavostí. Některé z nich přesahují i hranici 100 tisíc návštěvníků za rok.

podložit daty za měsíční návštěvnost v roce 2011 v ZOO Dvorec v jižních Čechách a ZOO Chleby, jak je zobrazuje graf 1. Za celý rok sice navštívilo druhou jmenovanou zahradu o cca 10 tisíc lidí více, od května do října, kdy měla otevřeno obě zařízení, však byla návštěvnost velmi vyrovnaná, přesto v každém zařízení s odlišným průběhem. V Parku exotických zvířat Dvorec u Borovan totiž měli vyšší návštěvnost právě v letních měsících vzhledem k tomu, že leží na okraji tradiční letní destinace Třeboňsko, naopak v ZOO Chleby byla návštěvnost silnější v jarních měsících.

Graf 1: Srovnání měsíční návštěvnosti v roce 2011 v ZOO Dvorec a ZOO Chleby

Zdroj: ZOO Chleby, ZOO Dvorec (z emailových korespondencí), vlastní zpracování

Výhodou by se mohla zdát také blízká poloha u lázeňského města Poděbrady, nicméně zde na rozdíl od Nymburka neexistuje žádné přímé spojení pomocí veřejné dopravy. Potenciální návštěvník by tedy musel dvakrát přestupovat, a tak by 64 % návštěvníků podle Panušové (2011) zvolilo příjezd autem. Tento údaj je srovnatelný s jinými zoo, které se nenacházejí přímo ve větším sídle (podle údajů Zatloukalové (2012) např. ZOO Olomouc, která leží na Svatém Kopečku, tedy ne přímo v centru Olomouce), nebo dokonce mírně nižší, než je tomu v případě ZOO Ohrada (78 %) a ZOO Zlín-Lešná (84 %), (Lébllová, 2011, Krejčí, 2012). Na základě pozorování v březnu 2014 se domnívám, že i tak je citovaný podíl návštěvníků, kteří by přijeli automobilem, překvapivě nízký a že realita bude odpovídat ještě vyššímu podílu, než uvádí autorka. Vlastní výzkum v březnu 2014 zjistil, že návštěvníci nejčastěji přijíždějí z Nymburska (tzn. bezprostředního okolí, a to zejména ve všední dny), dále z Kolínska, z Pardubicka

a Královéhradecka a z Prahy a jejího blízkého okolí, tedy z lokalit kolem trasy dálnice D11 mezi Prahou a Hradcem Králové.

Návštěvnost vykazuje rozdíly nejen meziměsíčně ale také v rámci jednotlivých dnů v týdnu. A to zvláště mimo hlavní sezonu. Příkladem můžeme zmínit týden 24. až 30. března 2014. V pondělí bylo silně deštivo a chladno, do areálu nepřišel žádný návštěvník⁴⁵. V úterý bylo počasí pro návštěvu o něco příznivější (proměnlivo). I tak do zoo zavítalo za celý den jen 8 osob⁴⁶. Přitom v předchozím týdnu se při slunečném počasí celodenní návštěvnost ve všední den pohybovala kolem 70 návštěvníků. Názorně se zde ukázalo, že počasí je stále hlavním determinátorem toho, kolik lidí dorazí. Pro celkovou návštěvnost je pak zásadní, jaké bude panovat počasí o víkendu, kdy jsou počty návštěvníků výrazně vyšší. Podle ředitele Fraňka bývají návštěvnicky nejsilnější první jarní slunečné víkendy⁴⁷. To můžeme doložit na neděli 30. března 2014, kdy bylo při výzkumu zjištěno, že u pokladny stojí dlouhá fronta (foto 13 v příloze 7) a před zoo parkuje 124 automobilů (foto 14 v příloze 7). Přestože areál disponuje novým velkým parkovištěm, přísunu návštěvníků zdaleka nestačilo: asi 40 automobilů parkovalo mimo označená místa. Proto Franěk (2014) plánuje v blízké době rozšíření parkoviště. Zmínil, že se nejedná o levnou záležitost, ale na druhou stranu zdůraznil nutnost zvětšení parkovacích ploch: *„To máte jako s kanalizací. Je stavěna tak, aby pobrala přívalový déšť, vlastně jen na 3 minuty v roce, ale musí stačit. To samé platí u parkoviště“*.

Jako jeden z mála ředitelů českých zoo byl René Franěk hostem talk show Jana Krause. Proto jsem se zajímal, zda se to nějak projevilo na zájmu návštěvníků. Podle Fraňka se to projevilo z dlouhodobého hlediska zejména tím, že jej lidé poznávají. A ještě dodává: *„Když o mně napíše Blesk, tak se druhý den zdvojnásobí návštěvnost.“* Snaha o zviditelnění v médiích, tedy přilákání návštěvníků, probíhá také, stejně jako v tradičních velkých zoo, formou přítomnosti známých osob. V případě ZOO Chleby se jednalo o herce Marka Vašuta, jehož fotografii u gepardice umístila zoo přímo do propagačního materiálu. V roce 2013 byla bavičem Zdeňkem Izerem slavnostně otevřena nová expozice surikat a o rok později i celá nová část zoo.

Důležitým tématem je u zoologických zahrad spolupráce s jinými odbornými či regionálními organizacemi. Ze spolupracujících zoo zmiňme ZOO Plzeň, Dvůr Králové, Olomouc a částečně také zoo ve Zlíně. Jedná se tedy o spolupráci s klasickými zoo, které vznikly před rokem 1989. S jinými porevolučními zoo užší vazba není, neb ani nedisponují tolika zvířaty a dalšími kontakty. Z jiných odborných organizací je nutno zmínit Záchranou stanici pro

⁴⁵ Pondělí obecně bývá dle zaměstnanců zoo co do počtu návštěvníků nejhorším dnem v týdnu.

⁴⁶ Prarodiče s 2 dětmi dopoledne a rodiče s 2 dětmi odpoledne

⁴⁷ Pokud se povede počasí na Velikonoce, tak je obrovská návštěva i o těchto jarních svátcích.

zraněné živočichy v Pátku u Poděbrad při ČSOP Polabí. Již řadu let trvá spolupráce s Úřadem práce v Nymburku. Tato symbióza umožňuje zaměstnávat v zoo hendikepované osoby s tím, že úřad práce přispívá na mzdové náklady (Panušová, 2011), takže se jedná o oboustranně prospěšnou záležitost. Naopak nepříliš úspěšně se zpětně jeví někdejší dvoutýdenní turnusy workcampů. Ředitel zoo Franěk mi řekl, že se někdy sešli lidé, kteří nebyli „moc na práci“, jindy se sice sešly šikovné osoby, nicméně po 14 dnech vlastně přišlo do nich vložené úsilí pro zoo vniveč.

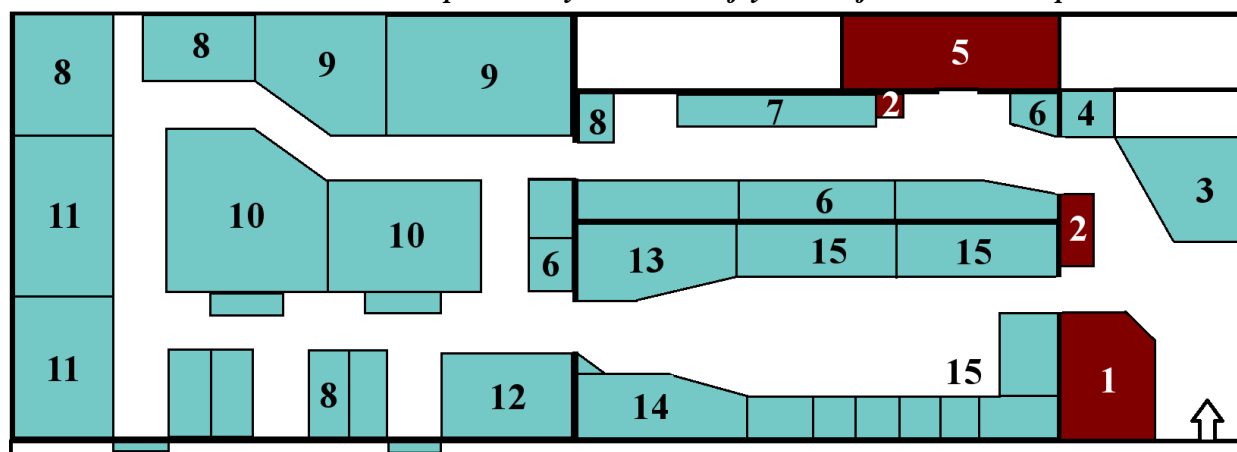
Od roku 2014 se ZOO Chleby účastní projektu Skřítek Grátiska (příloha 5). Jedná se o regionální slevovou kartičku, která zahrnuje celkem 4 turistická místa, kromě zoo také park Mirakulum v Milovicích, zámek Staré Hrady a zámek s labyrintáři Loučeň, vše v maximální vzdálenosti 40 km od sebe. Kartičku je možné získat v kterékoli z těchto destinací. Návštěva každého z těchto cílů je zvýhodněná tak, že k jedné zlevněné a jedné nezlevněné má návštěvník ještě jednu nezlevněnou vstupenku (pro dospělého) zdarma. Karta existovala již v roce 2013, ale bez zoo. Původně měla být zoo zařazena už ve zmíněném roce, ale nakonec došlo k dohodě až o rok později. Nyní si Franěk díky novému hřišti a návštěvnické kartě slibuje výrazné zvýšení návštěvnosti, snad i přes 100 tisíc lidí.

5.2 Terárium Praha

V Praze se v současné době nacházejí tři zařízení, která mají licenci MŽP k provozování zoologické zahrady. Po tradiční zoo v Troji a Mořském světě v Holešovicích vzniklo v březnu 2011 Terárium Praha v Dubči na východním okraji hlavního města (Hynek, 2011d). Na rozdíl od ZOO Chleby se jedná o krytou expozici, která v současnosti zpřístupňuje 4 místnosti (jak zobrazuje obr. 2). První funguje jako pokladna a obchod se suvenýry. Prostora je doplněna o dvě expozice s atraktivními mangustami trpasličími, vzácnými lvíčky zlatohlavými a pásovci. V druhé místnosti jsou k vidění vzácní stromoví varani a také několik druhů želv a hadů včetně jedněch z nejedovatějších hadů světa – taipanů. Nejprostornější místnost představuje větší druhy plazů jako varany papuánské (vůbec nejdelší druh varanů na světě), aligátory, leguány, velké vodní želvy kajmanky a matamaty či nejdelšího hada v Česku – 5,5 m dlouhou kraju tmavou. Zatím poslední zpřístupněná prostora je asi největším unikátem – celá je věnovaná jedovatým plazům, kteří tvoří největší kolekci svého druhu u nás. Nechybí zde kobry, chřestýši či mamby (Nekolný, 2014). Kolekci plazů doplňují jedovatí pavouci a také surikaty, které patří mezi nejoblíbenější chovance zejména mezi dětmi. Největší zájem je ovšem od druhé poloviny roku 2013 o mláďata velkých kočkovitých šelem (nejdříve tygra, od prosince 2013 pak lvíčete), která

se mohou volně pohybovat mezi návštěvníky (podrobněji níže). Proč by měl ale člověk přijít podle vedoucího Antonína Hnízdila? „*Kvůli sbírce plazů, která nikde jinde u nás v takovéto podobě není. Minimálně je zde k vidění největší veřejná sbírka jedovatých plazů. Dále jsme zaměřeni na malé druhy indonéských ostrovních varanů, kteří jsou v přírodě potenciálně ohroženi ničením jejich životního prostředí. Další druhy zvířat, jako opice, přišly až později.*“

Obr. 2: Terárium Praha: orientační plánec s vyznačením nejvýznamnějších služeb a expozic

Pozn.: vysvětlivky: 1 pokladna; 2 věšák; 3 lvíček zlatohlavý, pásovec; 4 mangusta trpasličí; 5 WC; 6 stromoví varani; 7 jedovatí hadi - tajpani; 8 hadi - škrtiči; 9 krokodýlovití (aligátoři, kajmani); 10 varani papuánští; 11 leguáni, želvy; 12 pouštní expozice; 13 surikaty; 14 jedovatí ještěři; 15 jedovatí hadi

Zdroj: vlastní tvorba, stav k 1. 4. 2014

Do budoucna bylo podle Hynka (2011d) plánováno rozšířit expozice o vnější výběhy na ploše 1400 m², kde měli najít domov lemuři či levhart čínský. Jelikož byl ovšem pozemek pouze pronajatý, nakonec z otevření této části sešlo a vše muselo být do konce dubna 2014 vyklizeno. I tak je plánováno rozšíření alespoň v prostorách současného zázemí, kde by měla být nová pokladna a expozice drápkatých opic. V roce 2014 má také vzniknout nové amazonské terárium (Hnízdil, 2014).

Jako jediná zoologická zahrada u nás zatím nemá webové stránky, které jasně odráží fakt, že se jedná o zoologickou zahradu. V hlavičce webu je nápis „*Terariumpraha.cz muzeum teraristiky a výstava plazů*“. Navíc informace nejsou aktualizovány, poslední „novinka“ pochází z 30. 10. 2012 (webové stránky Terariumpraha.cz, cit. 25. 3. 2014). Na nové webové prezentaci se podle Hnízdila (2014) pracuje, ale ani 2 měsíce po rozhovoru ke změně nedošlo. Oslovovat potenciální návštěvníky se tak snaží spíše přes Facebook, kde jsou aktuální informace, a donedávna jako jediná zoo v Česku také přes slevové portály. Nejprve v roce 2012, kdy bylo možné si zakoupit 2 vstupenky pro dospělé (nebo 2 dospělé a 2 děti) za cenu jedné vstupenky. Totéž se opakovalo na přelomu let 2013 a 2014. Prodáno bylo podle webových stránek Slevomat.cz 1026, resp. 1671 voucherů. Účast na tomto projektu se potvrdila i v rámci výzkumu, kdy několik návštěvníků zmínilo, že má vstupenky ze Slevomatu.cz. Jedni z nich dokonce

uvedli: „*Měli jsme koupené lístky na Slevomatu, a když bylo ošklivé počasí, vyrazili jsme.*“ Velké množství návštěvníků získávají v Teráriu v rámci výukových programů, které se konají buď přímo v prostorách zoo, nebo ve školách, které si akci objednaly. Podle věku žáků je program adekvátně upraven. Podle pozorování a tabulky, kterou jsem mohl zhlédnout, bývá každý všední den objednána jedna, nebo dvě školní výpravy.

Na základě rozhovoru z 11. března 2014 s Antonínem Hnízdilem, který řídí Terárium Praha, jsem se dostal k řadě dalších informací, které poodkrývají, jak takovéto zařízení funguje a jak vzniklo. Stejně jako v případě ZOO Chleby se i v tomto případě jednalo o soukromou sbírku živočichů, která lidově řečeno chovateli „přerostla přes hlavu“. Původně byla expozice nazývána muzeem a výstavou (viz zmínka o webových stránkách), ale úřady přiměly provozovatele k zažádání o zoo licenci MŽP (viz kapitola 3.1), protože zařízení není možné nazývat muzeem, pokud naplňuje podstatu zoo. V případě Terária Praha trvalo licenční řízení rok a půl. Nakonec po řadě komplikací došlo k udělení licence v listopadu 2012.

Na otázku, zda lituje, či nelituje, že se do takového projektu pustil, Hnízdil (2014) odpovídá slovy: „*Lituji i nelituji, protože ty poslední čtyři roky, co jsme to stavěli, byl obrovský boj o přežití. Každý z lidí, co zde pracují, musel něco obětovat. Posledních pár měsíců to začalo více fungovat (podařilo se přitáhnout návštěvníky díky mláďatům tygra a lva – pozn. autora), ale nevíme, jak dlouho to bude fungovat, jak dlouho to vydrží. Dotace totiž nedostáváme, sponzorů je minimum, a tak veškerý provoz musíme zaplatit z financí, které přinesou návštěvníci.*“ Vstupné je pro takovéto zařízení soukromého charakteru takřka jediným příjmem, a tedy položkou, bez níž se zoo nedala ufinancovat. Právě z finančních důvodů nemá Terárium nikde žádnou reklamu (pouze 2 cedule v bezprostřední blízkosti – foto 16 v příloze 7), navíc budova není příliš vidět a nepůsobí atraktivně, protože majitel nechce opravit fasádu (foto 15 v příloze 7). Byla tedy zvolena jiná strategie, totiž možnost přímého kontaktu s koťaty velkých kočkovitých šelem. Hnízdil nalákal celebrity, které se s tygrem a následně lvem vyfotografovaly (např. herečka Květa Fialová). Tuto fotografii buď známá osobnost, nebo zástupce zoo umístili na sociální síť Facebook. Hnízdil zdůrazňuje, že největší „lavina“ přišla poté, co 13. ledna 2014 fotografii se lvíčetem Nelsonem umístila na svůj profil zpěvačka Tereza Kerndlová (foto 17 v příloze 7), která měla k 25. 3. 2014 přes 88 tisíc fanoušků na zmíněné sociální síti (Facebook, cit. 25. 3. 2014), a rozšířila tak povědomí o tomto zařízení. To odpovídá i výsledkům výzkumu, v němž bylo zjištěno, že většina osob sem přišla díky doporučení od známých, někteří výslovně zmínili formu přes Facebook, což jasně značí význam sociálních sítí v současnosti.

Hnízdil ovšem k situaci kolem lákání návštěvníků na zmíněné šelmy dodává, že lev a tygr volně pohybující se po prostorách zoo jsou jen dočasnou záležitostí, která je nezbytná k tomu,

aby přišlo více návštěvníků. Představitelé Terária Praha nemají v plánu tento způsob propagace praktikovat stále. Lidé totiž mohou přicházet do kontaktu i se zvířaty, jako jsou hadi nebo primáti, v čemž vidí Hnízdl (2014) velkou výhodu oproti velkým zoo. Zoo Praha a podobné velké zoo jsou podle něj sice špičková zařízení, ale neosobní⁴⁸: „*Když se potom lidí zeptáte, co tam viděli, tak vám odpoví, že slona, tygra, gorilu a ostatní nevědí. To my se tady snažíme odbourat, takže u nás jsme schopní upoutat na obyčejnou oblovku (velký druh tropického plže – pozn. autora).*“ I když sám uznává, že plazi nemají zdaleka takovou odezvu.

V cestovním ruchu je nesmírně důležité, aby se návštěvník, který do dané turistické destinace přijel, opět vrátil. Jen tak je možné udržet návštěvnost na finančně dostatečných číslech. Proč by se tedy měli návštěvníci vracet? „*Protože téměř každý týden je tady něco nového. Něco přibude, něco ubude, zvířata se mění. Když je k dispozici trochu peněz, tak předěláváme expozice, které jsme zbudovali, když jsme tady začínali. Tedy předěláváme je tak, aby byly na vyšší, více profesionální úrovni.*“⁴⁹ Zpočátku jsme byli rádi, když jsme se užívali. Teď je možnost koupit světla a další zařízení. Navíc méně vzácné nebo více obvyklé druhy nahrazujeme vzácnějšími nebo takovými, které nejsou tolik vidět. Sběrka varanů a jedovatých hadů je velice unikátní.“ (Hnízdl, 2014) Z oslovených skupin návštěvníků byly ¾ v Teráriu poprvé. Tito návštěvníci na otázku, zda po tom, co viděli, uvažují o budoucím návratu do Terária Praha, odpovídali povětšinou velmi váhavě (např. „nevím“, „možná až děti více povyroste“, „záleží za jak dlouho“). V tom byl zásadní rozdíl oproti návštěvníkům, kteří již tuto expozici navštívili dříve a nyní se opět vrátili. Jejich odpovědi byly zpravidla jednoznačné „ano, máme v plánu se sem vrátit“, což je dáno tím, že už se minimálně jednou do této zoo vrátili a opět nebyli zklamáni. Podařilo se tedy již vybudovat určitou stálou klientelu.

Dle pozorování můžeme konstatovat, že většina návštěvníků stráví v prostorách Terária Praha kolem hodiny svého času⁵⁰, a to za vstupné ve výši 150 Kč, snížené pro děti, seniory a studenty za 80 Kč. Proto mě zajímalo, zda jsou lidé spokojeni s tím, co je k vidění vzhledem k výši vstupného, a zda by to nemohl být potenciální problém. Poměrně přesvědčivě převažovala spokojenost, nicméně se objevily též názory opačného gardu. Např. „*V porovnání se Zoo Praha to není levné.*“ nebo „*Není to žádná láce, ale co bych pro děti neudělal...*“ U dětí vzbuzuje největší zájem mládě lva, ale také další druhy savců (opice, surikaty), ovšem poměrně překvapivě jsou často nadšeny z některých druhů plazů, zejména želv. Obecně platí, že většinu návštěvníků zaujmou hlavně velké druhy plazů, což potvrzuje Fryntu a kol. (2013) a dokládá

⁴⁸ V tomto tématu se Hnízdl naprosto shoduje s Fraňkem (ze ZOO Chleby) – viz kapitola 5.1.

⁴⁹ Příkladem nově upravené expozice může být terárium leguánů nosorohých – viz foto 18 v příloze 7.

⁵⁰ Někteří zájemci (ti, kteří se více zajímají o plazy) však až téměř dvě hodiny, jiní zase jen něco málo přes půl hodiny.

foto 19 (příloha 7). Dále návštěvníci nejvíce oceňují odborný výklad, osobní přístup a zejména celkově dobrý dojem, což potvrdila i návštěvní kniha. Překvapivým zjištěním bylo, že v návštěvní knize, která je umístěna na pokladně, jsem nenalezl žádný negativní komentář.⁵¹ Tomu víceméně odpovídají výsledky vlastního výzkumu. Pokud vůbec lidé nějaké nedostatky či problémy uvedli, museli nad nimi poměrně dlouhou dobu přemýšlet. Vícekrát se objevily tři připomínky, přičemž stejné problémy vidí i sám Hnízdil. Nejčastější kritika se týkala faktu, že u několika expozic nejsou umístěny popisky k chovaným druhům živočichů.⁵² Tohoto problému si byl Hnízdil vědom, a tak již v závěru výzkumu byly cedulky doplněny.⁵³ Hnízdil (2014) dále uvádí: „*Problémy jsou občas finanční a naším hlavním nedostatkem je nedostatek prostoru.*“ Problém nedostatku možnosti rozšiřování se objevoval často i mezi návštěvníky⁵⁴, avšak řada z nich naopak velmi kladně ocenila, že je možné na malé ploše vidět tolik zajímavých zvířat. Nedostatek prostoru obsahuje ještě jeden další, návštěvníkům skrytý problém: v současných prostorách je zoo totiž v pronájmu a budoucnost závisí na rozhodnutí majitele, zda prodlouží smlouvu, či ne. Nedostatek Hnízdil také vidí v tom, že u zoo není parkoviště, ale jak sám podotýká, není v jeho silách tento problém vyřešit. Žádný z oslovených návštěvníků ovšem situaci kolem parkování nezmínil, a tak se zdá, že se jedná spíše o marginální záležitost. Poslední připomínkou, která se opakovala vícekrát, bylo přílišné teplo. Sami návštěvníci ovšem uznávají, že to v zařízení s tropickými živočichy není možné změnit. Jedna návštěvnice ale sama přišla s nápadem, že by bylo vhodné zařídit barel s vodou, aby se mohli lidé svlažit. Zaměstnanci zoo se ale obávají zvýšeného nepořádku v návštěvnických prostorách. Možnost občerstvení obecně dotázaní lidé považovali za zbytečnost. Zdůvodňovali to tím, že je možné toto zařízení projít za dobu, během níž vydrží bez stravování. Jeden z oslovených rodičů dokonce řekl, že je rád, že zde není možnost koupě sušenek a podobných výrobků, které nejsou zdravé.

Co se spolupráce týká, Terárium Praha na obchodní bázi spolupracovalo s řadou odborných subjektů (např. dovoz varanů papuánských do ZOO Ostrava), vlastní chovatelská spolupráce pak probíhá se 3 zoologickými zahradami: soukromou ZOO Dvorec, krajskou ZOO Dvůr Králové a zejména s městskou ZOO Plzeň, s níž je významná např. kooperace v chovu primátů. Kromě toho je zoo v pražské Dubči členem Pražské teraristické společnosti a také

⁵¹ Pro ilustraci uveďme příspěvek z 1. 10. 2013: „*Úžasný zážitek. Nádherná zvířata, která se jen tak nevidí. Skvělý průvodce, který rozumí tomu, co dělá. Bližší kontakt se zvířaty než v běžné zoo. Mokrát děkujeme, všude doporučíme.*“

⁵² Jeden z návštěvníků dokonce nejdříve žádný problém neuvedl, pak se ale za mnou vrátil a přišel mi říci o chybějících cedulkách s popisky.

⁵³ Bohužel ne na destičkách jako je většina popisků, a tak se v současnosti nachází u jednotlivých expozic popisky čtyř různých podob.

⁵⁴ Návštěvníci uvítali, když jsem jim řekl, že se plánuje rozšíření expozic do prostor současného zázemí.

České asociace pro chov a záchranu krokodýlů.⁵⁵ Hnízdil zdůrazňuje, že druhá jmenovaná organizace je velmi aktivní. Silně se podílí např. na záchraně krokodýla siamského. Odborná spolupráce tedy existuje poměrně intenzivní. Kooperace v rámci regionálního cestovního ruchu ovšem neexistuje jako u jediné „porevoluční“ zoo vůbec žádná! Což je způsobeno jistě i tím, že se Terárium Praha nenalézá v tradiční turistické oblasti, ale na okraji velkoměsta. V blízkém okolí žádné známější turistické cíle nenalezneme. Hnízdil ovšem přiznává, že mu nikdo nic nenabídl, a pokud nabídka přišla, pak dotyčný chtěl peníze. Ty radši Hnízdil investuje do expozic.

Rozhovor ovšem zacílil též na problematiku zaměstnání v zoo. Spolupráce s úřadem práce jako v ZOO Chleby (zaměstnávání osob s hendikepem – pozn. autora) nelze v Teráriu Praha uplatnit, protože se jedná o specializované pracoviště. Pracovní tým tvoří pouze 4 lidé, kde všichni umí vše. Takže i zde pracující žena je schopná manipulovat s jedovatou mambou. *„K práci zde je potřeba léta praxe. Hlásí se řada zájemců o brigádu, studentů, ale bez dlouhodobějších zkušeností to nejde“*, doplnil Hnízdil. Zdejší prostředí je totiž pro hendikepované osoby nebezpečné, a tak o této myšlence mluvil jen jako o záslužné činnosti, kterou si mohou dovolit v ZOO Chleby při uklízení výběhů či chodníků, ale ne v zařízení s jedovatými hady, kde je příliš mnoho rizik. Zdejší tým je sehraný, zná se už mnoho let, a díky tomu jsou vztahy na pracovišti víceméně přátelské.

Během výzkumu se ukázalo, že ve všední dny i o víkendu je největší intenzita návštěvnosti po 14. hodině, tedy v době po obědě, kdy mohou vyrazit za poznáním a zábavou rodiče se svými dětmi (a to ať už celé páry, nebo jen jeden z rodičů s dětmi či dítětem), kteří tvoří největší podíl návštěvníků. V době výzkumu se jednalo o 63 % osob, což potvrzuje data z jiných zoo (viz kapitola 3.3). O víkendu nejsou výjimkou ani samostatné páry bez dětí, kdežto ve všední dny se setkáváme nečastěji s mladými lidmi, nejčastěji studenty, a to ve formě skupiny kamarádů i párů, přičemž druhá možnost je čtenější. Vysvětlení tohoto rozdílu mezi všedním a víkendovým dnem je zřejmé. Studenti, kteří nemají klasické zaměstnání na plný úvazek, mohou mít čas navštívit toto zařízení i ve všední dny. Důležité ovšem je, že Terárium Praha se nalézá v bezprostřední blízkosti autobusové zastávky městské hromadné dopravy, a je tedy pro lidi bez aut, tedy např. studenty, bez větších problémů dostupné. V tomto se výrazně liší dubečské zařízení od ZOO Chleby (více viz kapitola 5.3). Ještě dodejme, že mezi muži najdeme větší zájem o celou expozici, která je zaměřená téměř výhradně na plazy, zatímco pro ženy, jež mají k plazům povětšinou negativní postoj, je hlavním lákadlem lvíče. Mládě lva návštěvníci

⁵⁵ Členem této organizace je ze zoo, které vznikly po roce 1989, také ZOO Dvůrec a Krokodýlí ZOO Protivín.

nejčastěji uváděli nejen jako důvod návštěvy, ale také jako fakt, kterým je tato zoo výjimečná. Důvodem návštěvy pro ně bylo také často doporučení od známých. Výjimkou ovšem nebylo ani to, že lidé jezdí okolo, a tak se rozhodli jednoho dne zařízení navštívit. Ve všední den jasně převažují lidé z bližšího okolí, a to až už z pražských čtvrtí jako jsou Uhřetěves, Měcholupy či přímo Dubeč, nebo z obcí v zázemí hlavního města (např. Úvaly, Osnice u Jesenice). O víkendu již bylo možné zaznamenat osoby z celého Česka (např. Brno, Domažlice), i když obyvatelé Prahy a blízkého okolí výrazně převažují i v tuto dobu.

Jak již bylo zmíněno, jednu z nejdůležitějších rolí v návštěvnosti turistických cílů, hraje počasí. Obzvlášť to platí u klasických zoologických zahrad. Jedním z cílů této práce bylo zjistit, jako roli hraje u krytého zařízení, jakým je Terárium Praha. Předpoklad, že počasí bude mít daleko menší vliv, se potvrdilo. Při výzkumu byla ve všední den, kdy bylo jasno a 20 °C, téměř stejná návštěvnost jako přesně o týden později při zatažené obloze, přeháňkách a 12 °C. Tradičně výrazně vyšší návštěvnosti dosahují atrakce cestovního ruchu o víkendu. Podle Hnízdila navštíví expozice během dvou víkendových dnů až jeden tisíc osob, tedy 500 lidí za den. Při výzkumu v neděli 16. března 2014 sice takovéto hodnoty dosaženo nebylo, přesto byla návštěvnost výrazně vyšší než ve všední den. Zatímco ve všední dopoledne navštíví zoo jen asi 2 lidé za hodinu (+ často jedna dětská školní výprava), za celé odpoledne pak kolem 50 osob, o víkendu do 14. hodiny zamíří do zoo mezi 30 a 40 návštěvníky během jedné hodiny, po 14. hodině, tedy „ve špičce“, pak až dvojnásobný počet, což už je na hranici kapacity návštěvnických prostor. Rozmístění lidí v místnostech je v době lákání na mládě lva, které se volně pohybuje mezi návštěvníky, právě tímto lvíčetem silně ovlivněno. Pokud se lev nalézá v zázemí, lidé jsou v rámci přístupných prostor rozmístění poměrně rovnoměrně. V případě, že se zvíře nachází ve veřejné části, lidé se velmi silně shlukují kolem něj, což sice není výrazně překvapivé, nicméně znamená potíž v tom, že expozice nelze okružně projít a na některá terária ostatní návštěvníci, kteří se zrovna se lvem nefotografují, ani nevidí, což negativně ovlivňuje plynulý provoz (fota 20 a 21 v příloze 7). Proto je spokojenost návštěvníků při menším počtu dalších osob větší.

5.3 Srovnání ZOO Chleby a Terária Praha

Předchozí stránky podrobně představily celou řadu zjištěných informací o ZOO Chleby a Teráriu Praha. Základní srovnání nabízí tab. 9. Vyzdvihnout je nutné hlavně zjištěnou segmentaci návštěvníků, to znamená, že nejčastějšími návštěvníky jsou rodiče s dětmi, což potvrzuje obecná data z kapitoly 3.3. Rozdíly v dalších návštěvnických skupinách existují z důvodu odlišné

geografické polohy zoo (různá úroveň spojení veřejnou dopravou a velikost obce, v níž se zařízení nachází). V Teráriu se tak spíše setkáme s vysokoškolskými studenty než v Chlebech.

Tab. 9: Srovnání ZOO Chleby a Terária Praha

	ZOO Chleby	Terárium Praha
Rok otevření	1997	2011
Obec	Chleby	Hlavní město Praha
Kraj	Středočeský kraj	Hlavní město Praha
Právní forma	o.p.s.	fyzická osoba
Typ expozice	klasická zoo	krytá expozice
Rozloha celková / expozic	4,4 ha / 0,8 ha	0,015 ha / 0,015 ha
Počet chovaných druhů	74	103
Návštěvnost	kolem 60 tisíc	?
Počet zaměstnanců	12	4
Zaměření	všeobecné	plazi, zejména jedovatí
Reklamní „tahák“	hlazení gepardice	hlazení mláděte lva

Zdroj: výroční zprávy, rozhovory s představiteli, vlastní zpracování

U obou zařízení je rozdílný též fakt, kterým se liší od konkurence. Drtivá většina oslovených návštěvníků v ZOO Chleby bere jako tamní jedinečnost rodinnou atmosféru a možnost kontaktu se zvířaty, což je ideální pro děti (návštěvníci – rodiče často uvádějí jako hlavní důvod návštěvy právě své děti). Proto vzniklo velké dětské hřiště v nové části zoo, které uspokojí malé návštěvníky na ještě delší dobu (viz foto 7 v příloze 7). V pražském Teráriu je situace poněkud odlišná, i když dětské návštěvníci jsou zde také silně zastoupeni. Lidé nejvíce obdivují (a za jedinečné považují) zejména to, že je toho k vidění tolik na malém prostoru. Řada z oslovených zdůraznila, že obdobné zařízení ještě nikdy neviděli.

Bez rozdílu v ZOO Chleby i Teráriu Praha platí, že návštěvníci, kteří již danou zoo navštívili poněkoličrát, ji plánují opět navštívit i v budoucnu, což znamená, že se oběma zařízeními již podařilo vybudovat stálou klientelu. Odpovědi těch, kteří jsou premiérovými návštěvníky, jsou daleko více váhavé, nicméně většinou v závěru spíše kladné. Pro opakované návštěvy může hrát fakt, že jen minimum návštěvníků vnímá nějaké problémy. V ZOO Chleby kupříkladu většině lidem překvapivě nevadí oprýskané fasády či reklamní cedule (viz foto 2 a 3 v příloze 7), pro návštěvníky je totiž zásadní, že si jejich děti výlet užívají a na negativa nemyslí. V Teráriu Praha se také mnoho negativních ohlasů neobjevilo. Nejčastěji byly zmíněny chybějící popisky, které byly na konci výzkumu doplněny.

6 Závěr

Cílem této práce bylo analyzovat zoo, které byly založeny na území Česka po roce 1989, z hlediska motivace k založení a jejich postavení v rámci turistického ruchu, a to zejména u ZOO Chleby a Terária Praha. Zmíněný cíl byl naplněn, i když byl v několika případech ztížen nedostatkem informací z některých zoologických zahrad. Většinu faktografických údajů se nicméně podařilo získat.

Bylo zjištěno, že nejčastější motivací k založení zoo je přílišné rozrůstání soukromé kolekce zvířat, která je časem zpřístupněna veřejnosti jako oficiální zoologická zahrada. Proto jsou také tyto areály situovány převážně u bydlišť jejich majitelů či provozovatelů. Ti totiž často nejsou jen manažery, ale stále také chovateli či průvodci v rámci nejrůznějších akcí, jimiž se zoo snaží přitáhnout co nejvíce návštěvníků.

V rámci studia dat byly mezi jednotlivými zoologickými zahradami identifikovány velké rozdíly v řadě charakteristik přístupu zoo jakožto subjektu cestovního ruchu, jež se týkají např. výstavní stránky (zoo se snaží návštěvníky zaujmout pouze zajímavými zvířaty vs. kromě zvířat také vizuálně atraktivními expozicemi), či služeb (občerstvení, suvenýry, WC, komentované krmení). Cílená spolupráce výhradně mezi novými zoo neexistuje, neboť nemá schopnost přinášet dostatek užitku, a tak je po odborné stránce směřována spíše k tradičním zoo s většími možnostmi. Všechny areály se neustále vyvíjejí tak, aby co nejvíce uspokojily potřeby nejen živočichů, ale také návštěvníků. Nicméně mají výrazně menší finanční prostředky než velké městské a krajské zoo, jejich rozvoj je proto založen spíše na osobní „zapálenosti“ majitelů.

Při výzkumu ve vybraných zoo bylo zjištěno, že drtivou většinu návštěvníků tvoří rodiče s malými dětmi, čímž byla potvrzena data z jiných zoologických zahrad. Zároveň se ukázalo, že počasí má u malých zoo bez větších pavilonů větší vliv na výkyvy návštěvnosti než u velkých zoo a že v kryté expozici jsou rozdíly v počtu návštěvníků mezi víkendem a všedním dnem a mezi dnem slunečným a deštivým počasím znatelně menší. Na druhou stranu kryté expozice mají menší plochu, a tak znemožňují vyšší jednorázovou návštěvnost.

Stručně byly představeny nejen existující zvířecí parky s licencí MŽP, ale také tři příklady areálů, u nichž je možné, že vzniknou v blízké budoucnosti, a rozšíří tak současný počet 9 „porevolučních“ zoo. Podstatná je zejména jejich lokalizace v Pardubickém a Karlovarském kraji, kde obdobná zařízení zatím chybí.

Jedním z nejzásadnějších zjištění bezesporu bylo, že většina zkoumaných zoo je zapojena do regionálního produktu CR, kterým je slevová karta (např. Tábor card, Lipno card). A to

poměrně značně brzy po vzniku. Druhým podstatným výsledkem práce je zjištění, že zkoumaným zoologickým zahradám se již podařilo vybudovat si stálou klientelu, která se pravidelně vrací. Nutno zmínit také stále znatelnější úlohu zoo jako zábavního parku, který láká návštěvníky na hřiště pro děti či někdy až překvapivě blízký kontakt se zvířaty.

Do budoucna by bylo vhodné pokračovat ve výzkumu dalších nových zoo, a to v průběhu celého roku, aby byla zjištěná data co nejvíce reprezentativní, tedy aby postíženy např. sezónní výkyvy návštěvnosti, což bohužel v případě této práce nebylo možné uskutečnit. Zároveň by bylo vhodné bádání rozšířit o názory místních obyvatel a představitelů místní správy tak, aby se podařilo zachytit širší spektrum postojů k zoo.

Seznam použité literatury a zdrojů dat

Literatura

ANDĚROVÁ, Romana. *Průvodce Zoo Praha - Lexikon zvířat od A do Z*. Druhé doplnění. Praha: Zoologická zahrada hlavního města Prahy, 2006.

ATTL, Pavel. Cestovní ruch v platební bilanci České republiky a komparace s Rakouskem. *Czech Hospitality and Tourism Papers*. 2010, roč. 6, č. 12, s. 49–64.

DAMOSER, Gabriele a Martina HABERER. BUNDESMINISTERIUM FÜR GESUNDHEIT UND FRAUEN. *Das Tierschutzgesetz und seine Durchführungsverordnungen: Ein Überblick* [online]. 2005 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://bm.gv.at/cms/home/attachments/9/0/3/CH1119/CMS1097184527208/skriptum-tierschutz.pdf>

DIBELKOVÁ, Irena, Marcela NOVÁKOVÁ a Jiřina PROCHÁZKOVÁ. *Zvířata: zoologické zahrady, obří akvária, obory, sokolníci, záchranné stanice, města, hřebčín, hrady a zámky*. 1. vyd. Praha: Olympia, 2003, 108 s. ISBN 80-703-3785-0.

DOLANOVÁ, Monika. *Marketingová studie ZOO Brno*. Brno, 2012. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta.

DVOŘÁKOVÁ, Tereza. *Návrh slevové karty pro městskou památkovou rezervaci Jindřichův Hradec*. Praha, 2008. Dostupné z: http://www.vse.cz/vskp/5551_navrh_slevove_karty_pro_mestskou_pamatkovou_rezervaci_jindrichuv_hradec. Diplomová práce. Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů.

FIALOVÁ, Dana. Vnímání destinace cestovního ruchu vybranými aktéry – metodické přístupy. In: *Aktuální problémy cestovního ruchu Cestovní ruch - destinace - regionální rozvoj*. Jihlava: Vysoká škola polytechnická Jihlava, 2013, s. 37–42. ISBN 978-80-87035-70-2.

FOKT, Michael. *Zoologické zahrady České republiky a okolních zemí*. 1. vyd. Praha: Academia, 2008, 398 s. ISBN 80-200-1620-1.

FRYNTA, Daniel, Olga ŠIMKOVÁ, Silvie LIŠKOVÁ, Eva LANDOVÁ a David L. ROBERTS. Mammalian Collection on Noah's Ark: The Effects of Beauty, Brain and Body Size. *PLoS ONE* [online]. 2013-5-15, vol. 8, issue 5, e63110- [cit. 2014-03-01]. DOI: 10.1371/journal.pone.0063110. Dostupné z: <http://dx.plos.org/10.1371/journal.pone.0063110>

GELNÁ, Tereza. *Trávení volného času v zábavních komplexech: dopady na cestovní ruch a regionální rozvoj (na příkladu Německa)*. Praha, 2009. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta.

GELNÁ, Tereza. Zábavní komplexy a jejich regionální dopady. *Geografické rozhledy*. 2010, roč. 19, č. 4, s. 26–27.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 407 s. ISBN 80-736-7040-2.

JIROUŠEK, Vladislav Tomáš. *Zoologické zahrady České republiky a jejich přínos k ochraně biologické rozmanitosti*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2005, 52 s. ISBN 80-721-2362-9.

KIRKWOOD, J. K. Welfare, husbandry and veterinary care of wild animals in captivity: changes in attitudes, progress in knowledge and techniques. In: *International Zoo Yearbook* [online]. 2003 [cit. 2014-02-10]. DOI: 10.1111/j.1748-1090.2003.tb02072.x. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/izy.2003.38.issue-1/issuetoc>

KOTÍKOVÁ, Halina a Eva SCHWARTZHOFFOVÁ. *Nové trendy v pořádání akcí a událostí (events) v cestovním ruchu: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2008, 1 CD-ROM. ISBN 978-80-87147-05-4.

KREJČÍ, Tereza. *Profil návštěvníka ZOO Zlín*. Jihlava, 2012. Bakalářská práce. Vysoká škola polytechnická Jihlava, Katedra cestovního ruchu.

LÉBLOVÁ, Iveta. *Profil návštěvníka ZOO Hluboká nad Vltavou*. Jihlava, 2011. Bakalářská práce. Vysoká škola polytechnická Jihlava, Katedra cestovního ruchu.

NEKOLNÝ, Lukáš. ParaZOO Vlašim. *Turista*. 2013, roč. 52, 8–9.

NEKOLNÝ, Lukáš. Zoologická zahrada Terárium Praha. *Turista*. 2014, roč. 53, 5.

PANUŠOVÁ, Petra. *Rozvojová strategie v oblasti cestovního ruchu pro ZOO Chleby*. Praha, 2011. Diplomová práce. Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů.

ParaZOO otevřena. *Zpravodaj města Vlašimi*. 2012, č. 5.

PETZOLD, Dirk a Silke SORGE. *Abenteuer Zoo 600 Tierparks, Aquarien und Reptilienhäuser; Der Zooführer für Deutschland, Österreich und Schweiz*. 2., rev. Ausg. Graz: Stocker, L, 2012. ISBN 978-370-2013-141.

TRIBE, Andrew. Zoos and Animal Welfare. [online]. nedat. [cit. 2014-02-10]. Dostupné z: http://www.daff.gov.au/__data/assets/pdf_file/0020/1046720/78-andrew-tribe.pdf

TURNER, Daniel. ANIMAL PUBLIC E. V.; BORN FREE FOUNDATION; BUND GEGEN MISSBRAUCH DER TIERE E.V. *The EU Zoo Inquiry 2011: Country Report Germany* [online]. 2012 [cit. 2013-11-22]. Dostupné z: <http://www.bornfree.org.uk/zooreports/Germany-En/germany-en.pdf>

VANÍČEK, Jiří. Využití marketingového výzkumu pro měření atraktivity turistického cíle. In: 3. *Mezinárodní kolokvium o cestovním ruchu - sborník příspěvků*. Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 73–80. ISBN 978-80-210-6078-4.

VANÍČEK, Jiří a Galina ŠTOHANSLOVÁ. Profil návštěvníka ZOO Praha. *COT business*. 2011, 7/8, s. 20–22.

ZATLOUKALOVÁ, Zuzana. *Profil návštěvníka ZOO Svatý Kopeček*. Jihlava, 2012. Bakalářská práce. Vysoká škola polytechnická Jihlava, Katedra cestovního ruchu.

Rozhovory a korespondence

Rozhovory s René Fraňkem, ředitelem ZOO Chleby, ze dne 13. 3. 2014 a 30. 3. 2014

Rozhovor s Antonínem Hnízdilem, odpovědnou osobou Terária Praha, zde dne 11. 3. 2014

Emailová korespondence s Janou Ambrožovou, ZOO Dvorec

Emailová korespondence s Hanou Škrhákovou Pádkovou, Papouščí zoologická zahrada

Emailová korespondence se Sandrou Piřhovou, Zoopark Zájezd

Výroční zprávy a ročenky

ČESKÁ INSPEKCE ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Výroční zpráva 2012*. 2013, 115 s. Dostupné z: http://www.cizp.cz/files/=4078/CIZP_VZ_Cz_2013_web.indd_2.pdf

ČESKÝ SVAZ OCHRÁNCŮ PŘÍRODY VE VLAŠIMI. *Výroční zpráva 2012*. 2013, 44 s.

HUSITSKÉ MUZEUM V TÁBOŘE. *Výroční zpráva za rok 2012*. 2013, 74 s.

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Statistická ročenka životního prostředí České republiky 2012*. 2012. Dostupné z:

http://www1.cenia.cz/www/sites/default/files/Rocenka_2012_cr.pdf

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Statistická ročenka životního prostředí České republiky 2013*. 2013. Dostupné z:

<http://www1.cenia.cz/www/sites/default/files/Rocenka%202013.pdf>

PAPOUŠČÍ ZOOLOGICKÁ ZAHRADA BOŠOVICE. *Výroční zpráva 2010*. 2011.

PAPOUŠČÍ ZOOLOGICKÁ ZAHRADA BOŠOVICE. *Výroční zpráva 2011*. 2012.

PAPOUŠČÍ ZOOLOGICKÁ ZAHRADA BOŠOVICE. *Výroční zpráva 2012*. 2013.

UNIE ČESKÝCH A SLOVENSKÝCH ZOOLOGICKÝCH ZAHRAD. *Union of the czech and slovak zoological gardens*. 1998. Ročenka.

UNIE ČESKÝCH A SLOVENSKÝCH ZOOLOGICKÝCH ZAHRAD. *Výroční zpráva 2010*. 2011.

UNIE ČESKÝCH A SLOVENSKÝCH ZOOLOGICKÝCH ZAHRAD. *Výroční zpráva 2011*. 2012.

UNIE ČESKÝCH A SLOVENSKÝCH ZOOLOGICKÝCH ZAHRAD. *Výroční zpráva 2012*. 2013.

ZOO DVOREC. *Výroční zpráva 2012*. 2013.

ZOO CHLEBY. *Výroční zpráva 2004*. 2005.

ZOO CHLEBY. *Výroční zpráva 2005*. 2006.

ZOO CHLEBY. *Výroční zpráva 2007*. 2008.

ZOO CHLEBY. *Výroční zpráva 2011*. 2012.

ZOO CHLEBY. *Výroční zpráva 2012*. 2013.

ZOO Mořský svět Praha. *Výroční zpráva 2011*. 2012.

ZOO Mořský svět Praha. *Výroční zpráva 2012*. 2013.

ZOOLOGICKÁ ZAHRADA TÁBOR-VĚTROVY. *Výroční zpráva 2011*. 2012.

ZOOLOGICKÁ ZAHRADA TÁBOR-VĚTROVY. *Výroční zpráva 2012*. 2013.

ZOOPARK ZÁJEZD. *Výroční zpráva o činnosti v roce 2009*. 2010.

ZOOPARK ZÁJEZD. *Výroční zpráva o činnosti v roce 2010*. 2011.

ZOOPARK ZÁJEZD. *Výroční zpráva o činnosti v roce 2011*. 2012.

Internetové zdroje

BEJŠÁKOVÁ, Sandra. Soukromá zoo v Zájezdu chystá mnoho novinek. In: *Deník.cz* [online]. 2012 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://www.denik.cz/doma/soukroma-zoo-v-zajezdu-chysta-mnoho-novinek-20120322-6hf6.html>

Česko. Zákon č. 162/2003 Sb. o podmínkách provozování zoologických zahrad a o změně některých zákonů (zákon o zoologických zahradách). In: *Sbírka zákonů České republiky*. Praha, 2003. Dostupné z: http://www.cizp.cz/files/=2053/162_2003_5_2008.pdf

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Počet obyvatel v obcích České republiky k 1. 1. 2013*. 2013. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/50002DF52B/\\$File/13011303.pdf](http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/50002DF52B/$File/13011303.pdf)

ČESKÝ ÚŘAD ZEMĚMĚŘIČSKÝ A KATASTRÁLNÍ. *Nahlížení do katastru nemovitostí* [online]. 2014 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://nahliznidokn.cuzk.cz/VyberParcelu.aspx>

ČTK. V Pardubicích by mohla vzniknout papouščí zoologická zahrada. In: *Ekolist.cz* [online]. 2011 [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: http://ekolist.cz/cz/zelena-domacnost/zelena-usporam/v-pardubicich-by-mohla-vzniknout-papousci-zoologicka-zahrada?apc=/cz/zelena-domacnost/zelena-usporam/v-pardubicich-by-mohla-vzniknout-papousci-zoologicka-zahrada&nocache=invalidate&sh_itm=3d7444a1b0b688c781056941b223bace&all_ids=1

ČTK a REDAKCE DENÍK.CZ. Papouščí zoo zatím v Pardubicích nebude. In: *Deník.cz* [online]. 2013 [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: <http://pardubicky.denik.cz/z-regionu/papousci-zoo-zatim-v-pardubicich-nebude-20130530.html>

EARAZA: Naši členové. *Euroasijská regionální asociace zoologických zahrad a akvárií* [online]. 2014 [cit. 2014-04-04]. Dostupné z: http://earaza.ru/?page_id=1196

GOOGLE. *Mapy Google* [online]. 2014 [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: <https://www.google.cz/maps/@50.0596696,14.4656239,11z>

Historie naší zoo. In: *Zoologická zahrada Hodonín* [online]. 2013 [cit. 2013-11-22]. Dostupné z: <http://www.zoo-hodonin.cz/zoologicka-zahrada/historie-nasi-zoo/>

HYNEK, Roman. Co je a co není ZOO [online]. 2009 [cit. 2013-11-14]. Dostupné z: <http://wzd.cz/wzd/rules-ces.htm>

HYNEK, Roman. Zoologická zahrada Tábor - Větrovy - Stručně o zoo. In: *WZD* [online]. 2010 [cit. 2013-11-15]. Dostupné z: http://wzd.cz/zoo/EU/CZ/zoo_tabor/cz_tabor-zoo_text01_ces.htm

HYNEK, Roman. Papouščí ZOO Bošovice - Stručně o zoo. In: *WZD* [online]. 2011a [cit. 2013-11-15]. Dostupné z: http://www.wzd.cz/zoo/EU/CZ/zoo_bosovice/cz_bosovice_text01_ces.htm

HYNEK, Roman. Terarium Praha – Stručně o teráriu. In: *WZD* [online]. 2011d [cit. 2014-02-21]. Dostupné z: http://wzd.cz/zoo/EU/CZ/terarium_praha/cz_praha-ter_text01_ces.htm

HYNEK, Roman. Zoookoutek Kutná Hora. In: *WZD* [online]. 2011c [cit. 2014-02-21]. Dostupné z: http://www.wzd.cz/zoo/EU/CZ/+cz_kutna_hora.htm

HYNEK, Roman. Zoopark Zájezd - Stručně o zooparku. In: *WZD* [online]. 2011b [cit. 2013-11-14]. Dostupné z: http://www.wzd.cz/zoo/EU/CZ/zoopark_zajezd/cz_zajezd_text01_ces.htm

HYNEK, Roman. ZOO Chleby – Historie ZOO. In: *WZD* [online]. 2013a [cit. 2013-02-21]. Dostupné z: http://wzd.cz/zoo/EU/CZ/zoo_chleby/cz_chleby_text01_ces.htm

HYNEK, Roman. Kolekce vyhubených soch. In: *ZOO Chleby* [online]. 2013b [cit. 2013-02-21]. Dostupné z: <http://www.zoochleby.cz/kolekce-soch-vyhubenych-zvirat-6116/>

Internetová jazyková příručka. *Internetová jazyková příručka* [online]. 2014 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=zoo&Hledej=Hledej>

JAKUBŮV, Michala. Návštěvnost paraZOO v roce 2013 mile překvapila. In: *ParaZOO Vlašim* [online]. 2014 [cit. 2014-01-24]. Dostupné z: <http://www.parazoo.cz/aktuality/detail/1017>

JANOUSH, Václav. Zadlužené zoo hrozí, že zavře. Její šéf ji nabízí městu a kraji. In: *iDNES.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-02-16]. Dostupné z: http://budejovice.idnes.cz/problemy-zoo-tabor-vetrovy-dfh-/budejovice-zpravy.aspx?c=A140211_101654_budejovice-zpravy_khr

KERNDLOVÁ, Tereza. Tohle je můj kamarád Nelson... In: *Facebook* [online]. 2014 [cit. 2014-03-25].

Krokodýlí ZOO Protivín [online]. 2013 [cit. 2013-11-15]. Dostupné z: <http://www.krokodylizoo.cz>

Lipno card. In: *Lipno baví* [online]. 2013 [cit. 2014-11-14]. Dostupné z: http://www.lipno.info/files/lipensko/uploads/files/LiCa_brozura_zima2014_final_web.pdf

Lipno card. In: *Lipno baví* [online]. 2014 [cit. 2014-04-20]. Dostupné z: http://www.lipno.info/files/lipensko/uploads/files/LiCa_brozura_let2014_CZ_verze11_140321_web.pdf

Mapa tur. oblastí a regionů. In: *CzechTourism* [online]. 2014 [cit. 2014-02-27]. Dostupné z: <http://www.czechtourism.cz/marketingove-aktivita/spoluprace-s-regiony/mapa-tur-regionu-a-oblasti/>

MICHALEC, Libor. Nápadem desetiletí je ve Varech zoo a psí hřiště. Kraj dal autorům 10 tisíc. In: *iDNES.cz* [online]. 2010 [cit. 2014-02-25]. Dostupné z: http://vary.idnes.cz/napadem-desetileti-je-ve-varech-zoo-a-psi-hriste-kraj-dal-autorum-10-tisic-1ad-/vary-zpravy.aspx?c=A101020_174102_vary-zpravy_alt

Mořský svět [online]. 2013 [cit. 2013-11-15]. Dostupné z: <http://www.morsky-svet.cz/>

Návštěvnost turistických cílů 2010. In: *Czech Tourism* [online]. 2011 [cit. 2013-10-26]. Dostupné z: <http://vyzkumy.czechtourism.cz/#;q=n%C3%A1v%C5%A1t%C4%9Bvnost>

Návštěvnost turistických cílů 2011. In: *Czech Tourism* [online]. 2012 [cit. 2013-10-26]. Dostupné z: <http://vyzkumy.czechtourism.cz/#;q=n%C3%A1v%C5%A1t%C4%9Bvnost>

Návštěvnost turistických cílů 2012. In: *Czech Tourism* [online]. 2013 [cit. 2013-11-14]. Dostupné z: <http://vyzkumy.czechtourism.cz/#;q=n%C3%A1v%C5%A1t%C4%9Bvnost>

Papouščí zoologická zahrada [online]. 2013 [cit. 2013-11-15]. Dostupné z: <http://www.papouscizoo.cz/>

ParaZOO Vlašim [online]. 2013 [cit. 2013-11-15]. Dostupné z: <http://www.parazoo.cz/>

Regionální zoologická zahrada. LANGOVÁ, Irena. *Informační portál Karlovarského kraje* [online]. 2013 [cit. 2014-02-25]. Dostupné z: <http://www.kr-karlovarsky.cz/region/projektyKK/Stranky/ZOO.aspx>

Seznam zoologických zahrad s licenci 2014. In: *Ministerstvo životního prostředí* [online]. 2014 [cit. 2014-03-3]. Dostupné z: [http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/Informace_o_zoologickych_zahradach/\\$FILE/odoimz-zoo_licence_adresy_web-20140131.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/Informace_o_zoologickych_zahradach/$FILE/odoimz-zoo_licence_adresy_web-20140131.pdf)

ŠATROVÁ, Alena. Jihočeský kraj dostal nabídku: koupit část nebo celou zoo. In: *Deník.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-02-06]. Dostupné z: <http://www.denik.cz/jihocesky-kraj/libor-hruby-nabidl-divoke-selmy-kraji-20140204-twd3.html>

ŠÍMA, Radek. Krokodýlí zoo Protivín má rekordní návštěvnost, pomohla nová silnice. In: *iDNES.cz* [online]. 2010 [cit. 2013-11-22]. Dostupné z: <http://budejovice.idnes.cz/krokodyli->

zoo-protivin-ma-rekordni-navstevnost-pomohla-nova-silnice-1kk-/Budejovice-zpravy.aspx?c=A101115_102306_budejovice-zpravy_pp

Tábor Card [online]. 2014 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.taborskem.cz/>

Terárium Praha [online]. 2013 [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://www.terariumpraha.cz/>

Vstupné do obřího Terária pro dva dospělá nebo pro rodinu s dětmi. *Slevomat* [online]. 2012 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: http://www.slevomat.cz/sleva/19717-vstupne-do-obriho-teraria-pro-dospele-i-pro-deti?hash=6954f89c5ffab326&utm_medium=email&utm_source=newsletter&utm_campaign=praha-extra_2012_06_05_n

Vstupné do krásného Terária pro 2 dospělé i rodinu. *Slevomat* [online]. 2013 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.slevomat.cz/sleva/396531-vstupne-do-krasneho-teraria-pro-2-dospele-i-rodinu>

Vyhledávací studie regionální ZOO Karlovarského kraje Presentace 3. etapa. In: *Informační portál Karlovarského kraje* [online]. 2012 [cit. 2014-02-25]. Dostupné z: http://webmap.kr-karlovarsky.cz/download/vuc/ZOO_rijen_2012/ZOO%20etapa%20III%20konec.pdf

ZOO Dvorec [online]. 2013 [cit. 2014-04-24]. Dostupné z: <http://www.zoodvorec.cz/>

ZOO Chleby [online]. 2013 [cit. 2013-11-15]. Dostupné z: <http://www.zoochleby.cz/>

ZOO v Kutné Hoře. *Denemark - občanské sdružení* [online]. 2013 [cit. 2014-02-21]. Dostupné z: <http://denemark.jidol.cz/projekty/ostatni/zoo-koutek-kutna-hora/>

Zoologická zahrada Tábor-Větrovy [online]. 2013 [cit. 2013-11-15]. Dostupné z: <http://www.zootabor-vetrovy.cz/>

Zoopark Zájezd [online]. 2013 [cit. 2013-11-15]. Dostupné z: <http://www.zoopark-zajezd.cz>

Zootierliste [online]. 2014 [cit. 2014-03-10]. Dostupné z: <http://zootierliste.de/>

Přílohy

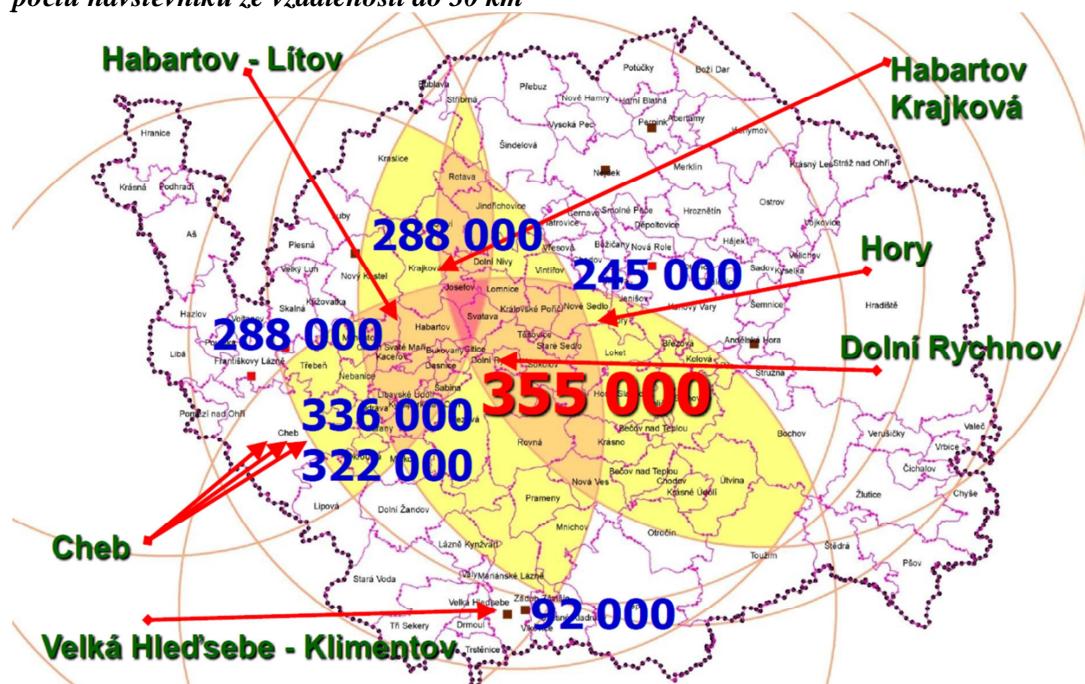
Příloha 1: Porovnání evropských zemí: Rozloha (v km²) a počet obyvatel na 1 členskou zoo WAZA, stav k roku 2013

Stát	Rozloha (km ²)	Střední stav obyvatelstva	WAZA	EAZA	Počet km ² /1 zoo	Počet obyv./1 zoo
Belgie	30 278	10 438 353	2	8	15 139	5 219 177
Česko	78 866	10 496 672	11	12	7 170	954 243
Dánsko	42 434	5 543 453	6	9	7 072	923 909
Estonsko	42 388	1 274 709	1	1	42 388	1 274 709
Finsko	303 815	5 262 930	1	3	303 815	5 262 930
Francie	640 427	65 630 692	11	45	58 221	5 966 427
Chorvatsko	55 974	4 480 043	1	1	55 974	4 480 043
Irsko	68 883	4 722 028	1	2	68 883	4 722 028
Itálie	294 140	61 261 254	4	10	73 535	15 315 314
Maďarsko	89 608	9 958 453	3	7	29 869	3 319 484
Německo	348 672	81 305 856	35	47	9 962	2 323 024
Nizozemsko	33 893	16 730 632	6	15	5 649	2 788 439
Norsko	304 282	4 707 270	1	2	304 282	4 707 270
Polsko	304 255	38 415 284	8	11	38 032	4 801 911
Portugalsko	91 470	10 781 459	2	6	45 735	5 390 730
Rakousko	82 445	8 219 743	6	6	13 741	1 369 957
Rusko	16 377 742	142 517 670	2	3	8 188 871	71 258 835
Slovensko	48 105	5 483 088	1	2	48 105	5 483 088
Velká Británie	241 930	63 047 162	16	46	15 121	3 940 448
Španělsko	498 980	47 042 984	3	15	166 327	15 680 995
Švédsko	410 335	9 103 788	6	12	68 389	1 517 298
Švýcarsko	39 997	7 925 517	6	8	6 666	1 320 920
Ukrajina	579 330	44 854 065	1	1	579 330	44 854 065

Pozn.: Všechna data kromě rozlohy a počtu obyvatel Česka (2012) jsou platná k roku 2013.; webové stránky WAZA a EAZA, vlastní výpočty. V tabulce jsou žlutě vyznačeny hodnoty, které značí vyšší hustotu (tzn. nižší hodnotu údaje v tabulce) než u Česka (označené oranžově).

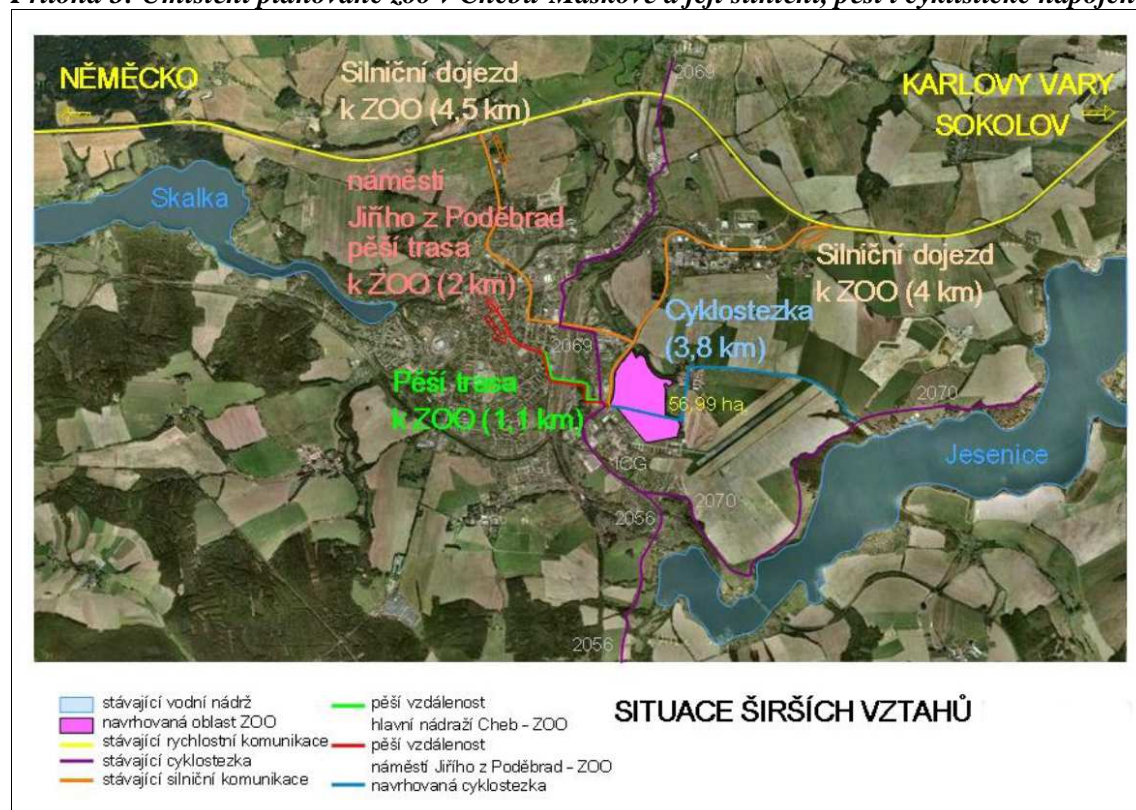
Zdroj: ČSÚ 2013, WAZA, EAZA, vlastní zpracování

Příloha 2: Karlovarský kraj s uvažovanými lokalitami pro vznik zoo a odhadem jejich potenciálního počtu návštěvníků ze vzdálenosti do 30 km

Zdroj: Vyhledávací studie regionální ZOO Karlovarského kraje, presentace 3. etapa

Příloha 3: Umístění plánované zoo v Chebu-Maškově a její silniční, pěší i cyklistické napojení

Zdroj: Vyhledávací studie regionální ZOO Karlovarského kraje, presentace 3. etapa

Příloha 4: ZOO Chleby – mapa areálu, stav 2013

Zdroj: http://wzd.cz/zoo/EU/CZ/zoo_chleby/cz_chleby_plan13.htm

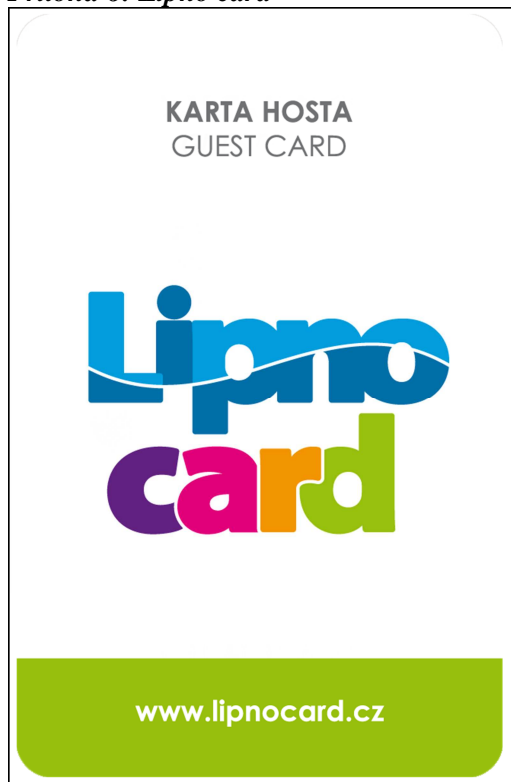
Příloha 5: Slevová karta Skřítek Grátiska

Pozn.: Do projektu se zapojila v roce 2014 také ZOO Chleby.

Zdroj: Mirakulum.cz

Příloha 6: Lipno card

Pozn.: V rámci Lipno card nabízejí slevy na vstupném ZOO Dvůr a Krokodýlí ZOO Protivín.

Zdroj: http://www.lipno.info/files/lipensko/uploads/files/LiCa_OBYC_nahled%20-%20kopie.png

Příloha 7: Fotodokumentace

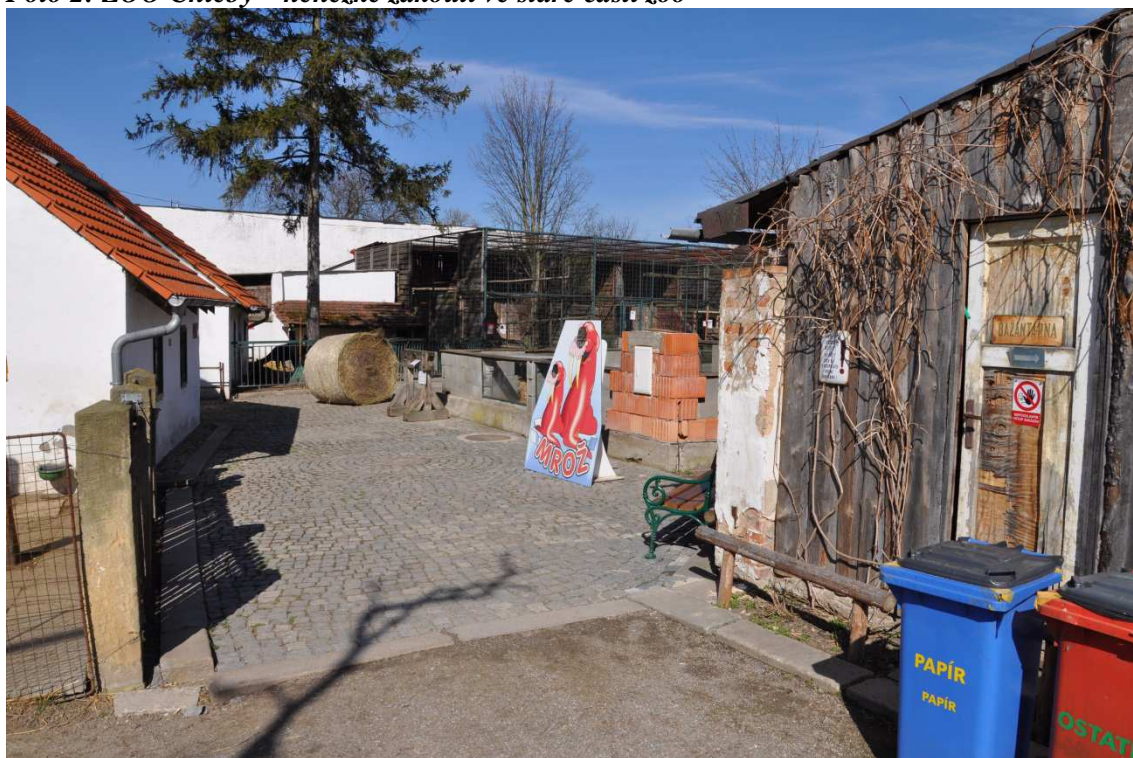
Foto 1: ZOO Chleby – rozhovor s návštěvníci

Pozn.: Návštěvnice přišla do zoo sama s malým dítětem v kočárku (zde v náručí). Záběr zároveň zobrazuje nevzhlednou část zoo s reklamní cedulí.

Zdroj: Vlastní foto čtvrtek 20. března 2014, 14:57

Foto 2: ZOO Chleby – nehezke zákoutí ve staré části zoo

Pozn.: Opadaná omítka, neomítnuté cihly na expozici nutrií, reklamní cedule i nevhodně křiklavé popelnice na tříděný odpad by mohly kazit dojem – ale lidé to většinou nevnímají jako problém. Hlavní je, když se v zoo líbí jejich dětem.

Zdroj: Vlastní foto čtvrtek 20. března 2014

Foto 3: ZOO Chleby – nehezke zákoutí ve staré části zoo

Zdroj: Vlastní foto čtvrtek 20. března 2014

Foto 4: ZOO Chleby – pavilon opic Angkor Wat

Pozn.: Ředitel René Franěk se snaží návštěvníky zaujmout plnohodnotnými expozicemi, u nichž se člověk zastaví, i když v nich zrovna není vidět zvíře. Pavilon Angkor Wat pro vzácné gibony, který byl otevřen v roce 2007 k 10. výročí založení zoo.

Zdroj: Vlastní foto čtvrtek 20. března 2014

Foto 5: ZOO Chleby – akvárium „Pavilon Labe“ – před zastřešením

Pozn.: V akváriu prakticky nejsou vidět ryby, ve skle se odráží pergola.

Zdroj: Vlastní foto sobota 27. září 2008

Foto 6: ZOO Chleby – akvárium „Pavilon Labe“ – po zastřešení

Pozn.: Díky zastřešení prostoru před akváriem je možné lépe pozorovat ryby, neboť se sklo akvária už zdaleka tolik neleskne.

Zdroj: Vlastní foto úterý 25. března 2014

Foto 7: ZOO Chleby – nové dětské hřiště

Pozn.: Nová část zoo nabízí od roku 2014 velké dětské hřiště za 3,6 milionu Kč. Podle ohlasů je v současnosti největším lákadlem zoo, díky němuž se daří udržet návštěvníky v areálu zoo po delší dobu.

Zdroj: Vlastní foto čtvrtek 13. března 2014

Foto 8: ZOO Chleby – environmentální centrum

Pozn.: Hned vedle dětského hřiště v nové části stojí nová vstupní budova s environmentálním střediskem za více než 6 mil. Kč.

Zdroj: Vlastní foto úterý 25. března 2014

Foto 9: ZOO Chleby – práce na nové části zoo

Pozn.: Dokončování prací kolem environmentálního centra a dětského hřiště v nové části zoo v březnu 2014 řídil přímo ředitel Franěk.

Zdroj: Vlastní foto čtvrtek 13. března 2014

Foto 10: ZOO Chleby – socha tygra balijského – součást kolekce recentně vyhubených zvířat

Zdroj: Vlastní foto čtvrtek 20. března 2014

Foto 11: ZOO Chleby – komentovaná prohlídka

Pozn.: Návštěvníky oblíbené jsou víkendové komentované prohlídky, vedené samotným ředitelem Fraňkem.
Zdroj: Vlastní foto čtvrtek 20. března 2014

Foto 12: ZOO Chleby – krmení lemurů

Pozn.: V rámci komentovaných prohlídek mohou děti zavítat do voliéry lemurů kata a nakrmit je.
Zdroj: Vlastní foto čtvrtek 20. března 2014

Foto 13: ZOO Chleby – fronta před pokladnou

Pozn.: O jarních slunečných víkendech je dosahováno nejvyšší denní návštěvnosti v celém roce, a tak se u pokladny tvoří fronty.
Zdroj: Vlastní foto neděle 30. března 2014

Foto 14: ZOO Chleby – obtížné parkování u zoo podél cesty

Pozn.: Část aut se nevešla na velké parkoviště, a musela tak parkovat podél silnice.
Zdroj: Vlastní foto neděle 30. března 2014

Foto 15: Terárium Praha – omšelý exteriér budovy

Pozn.: Terárium Praha se nalézá v nenápadné budově se starou fasádou. Majitel do ní ovšem nechce investovat.
Zdroj: Vlastní foto 30. listopadu 2013

Foto 16: Terárium Praha – jedna ze dvou poutacích cedulí v bezprostřední blízkosti

Zdroj: Vlastní foto 30. listopadu 2013

Foto 17: Terárium Praha – Tereza Kerndlová a lvíče Nelson

Pozn.: Návštěvnost se výrazně zvýšila poté, co svoji fotografii se lvíčkem uveřejnila na Facebooku zpěvačka Tereza Kerndlová.

Zveřejněný text u fotografie – příspěvek zveřejněn 13. ledna 2014:

Tohle je můj kamarád Nelson a má pro vás důležitý vzkaz!

„Ahoj všichni! Jmenuju se Nelson, mám 6 týdnů a bydlím v Terarium Praha! Přijďte si se mnou hrát a mazlit se, ať se mezi spánkem a jídlem nenudím! Těším se na vás a mám tu i spoustu kamarádů, kteří vás chtějí poznat. Jsem tu každý den, dokud nevyrostu... Pa váš Nelson“

Zdroj: Facebook.com

Foto 18: Terárium Praha – expozice leguánů nosorohých

Pozn.: Ve zrekonstruované expozici leguánů nosorohých byl použit odlitek skutečné skály, čímž se umocnila atraktivita terária.
Zdroj: Vlastní foto neděle 16. března 2014

Foto 19: Terárium Praha – aligátor severoamerický a návštěvnice

Pozn.: Lidé se nejvíce zastavují u velkých druhů plazů – např. aligátorů severoamerických.
Zdroj: Vlastní foto neděle 16. března 2014

Foto 20: Terárium Praha – velký zájem o lvíče

Pozn.: Mládě lva, které bylo hlavní atrakcí od prosince 2013 do dubna 2014, upoutalo pozornost natolik, že se kolem něj shromáždilo 23 osob, a znemožnilo tak průchod dalším návštěvníkům.

Zdroj: Vlastní foto neděle 16. března 2014, 13:01

Foto 21: Terárium Praha – hlazení lvíčete

Zdroj: Vlastní foto neděle 16. března 2014